

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på
www.tekniskkulturarv.dk/about

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

*Jubilæumsutstillingen
i Kristiania 1914.*

REDAKTION:

HARRY FETT og HAAKON SCHETELIG

UTSTILLINGEN

JOHN GRIEGS FORLAG

BERGEN - KRISTIANIA

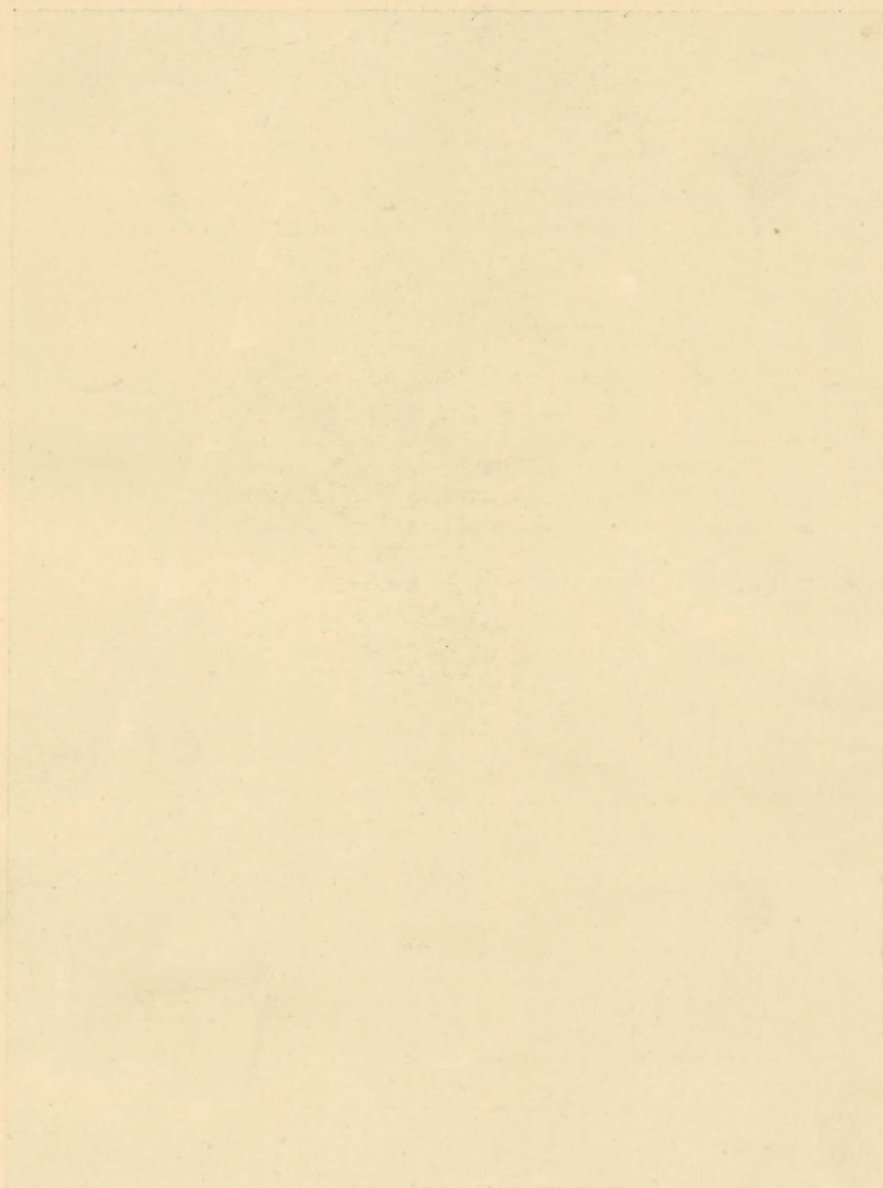
1914

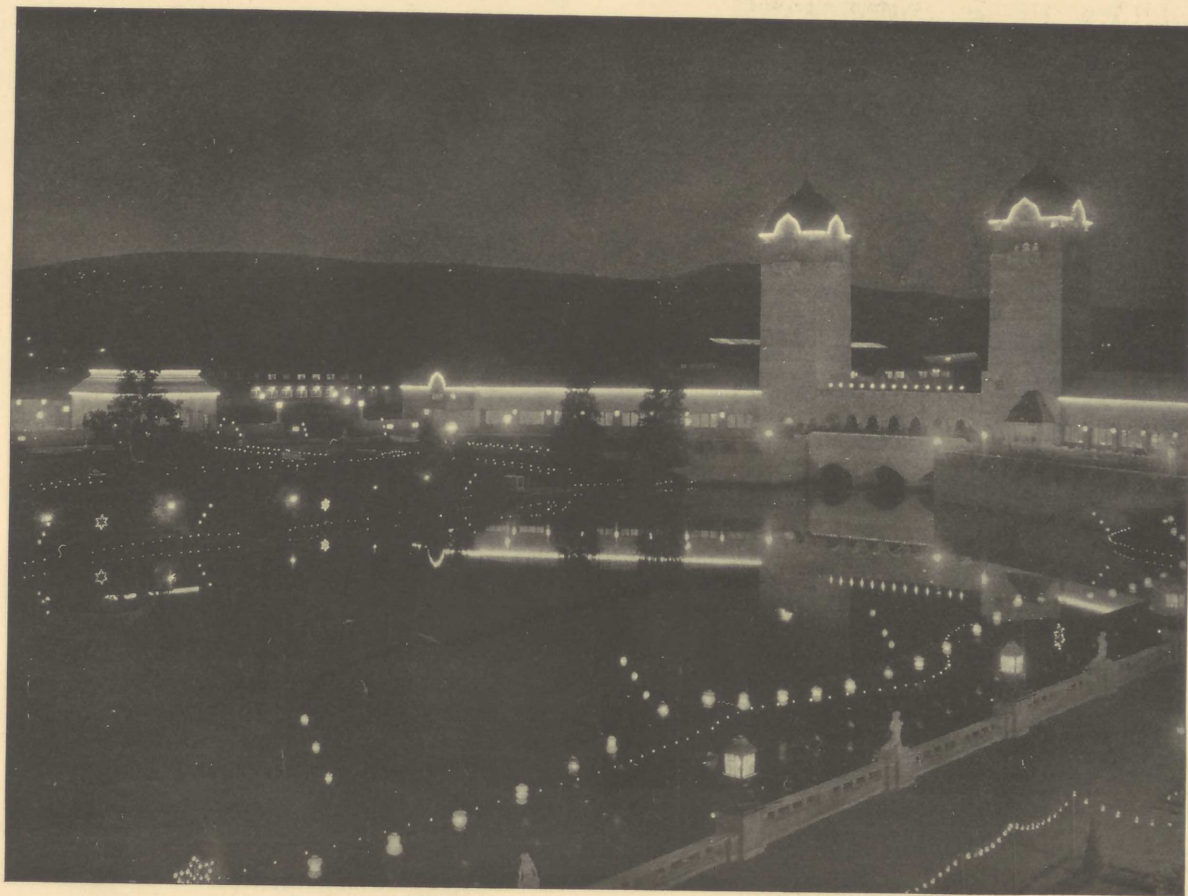
295

91(481)(064)

step 1

Utstillingen ved illumination

Væring, fot.

I livsposiens tjeneste

Andre faar skrive om utstillingens materielle værdier og resultater, — det største blandt dem er vel, at den har skjænket os noget av den selv-
tillid, som vi eier i overflod paa andre omraader, men som vi har manglet
paa det produktive arbeides felt. Og med tilliden kommer vel ogsaa arbeids-
glæden.

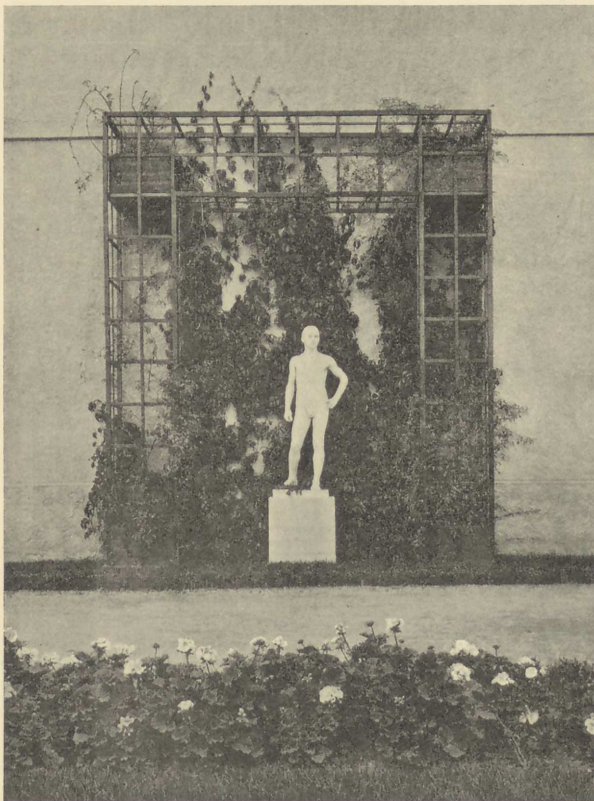
For den store, usakkyndige masse vil det varigste minde bli skjønheten,
i det enkelte som i helhetsvirkningen, — et broget og dog samlet indtryk
av vakre linjer, lys, musik og blomster.

Efter vaarens fædrelandske orgier, i mange ords ofte fattige indhold,
virket utstillingen som naar man fra en vinhet festbanket med oratoriske
selvfølgeligheter eller platheter træder ut i det fri, under himlens stjernes
klare blaa. De irriterede nerver falder til ro, man føler atter hjertet banke
mot det land, hvis skjønhet ingen for mer end et øieblik kan magte at
besudle med slitte glosers paatrængenhet.

Og midt i den by som et pariserblad har døpt verdens styggeste hoved-
stad, midt i denne by, er det, at dette skjønhetsindtryk er blit vort som et
umistelig eie.

Vignet: Foran de 14's paviljon, Norges jubileumsutstilling, Kristiania. Væring, fot.

Den harmoniske skjønnhet, — hvor sjelden er det ikke at vi møter den i Norges hovedstad. Jeg mener i det som er skapt av menneskehaand. Her har det lykkedes at skape denne harmoni og skjønnhet. I de store bygningsmasser, hvor de moderne stenkonstruktioner gaar over i træarkitektur uten

*Svors statue i kunstgaarden
Norges jubilæumsutstilling, Kristiania*

Væring, fot.

brudd eller tryk paa den samlede helhetsvirkning, i de smaragdgrønne plæner, som kranser vandene, i blomsteranlæg, hvis farve og arkitektur — om det maa være tillatt at bruke dette ord i denne forbindelse — er saa fint stemt sammen med omgivelsene.

I vaarens dage, da det første grønne bragte bud om lysets og varmens seir, i sommers solmættede uker, i de dunkle høstafteener, altid har der været like vakkert. Naar saa de tusener lys er tændt langs alle bygningernes linjer, i lygterne paa bro og ballustrader — de lygter som har budt øiet en glæde allerede ved sin form, saa ulik de jernpæler, vi ellers færdes imellem — mens gasbaalene har latt os skimte taarnene i et halvllys, som gir fantasien fart til at bygge dem videre mot himlen, da har vi kanskje for første gang paa norsk grund levet under den betagende følelse, at vi selv magter at øke det rike væld

av skjønnhet, naturen har skjænket landet som gave.

For denne værdiøkning skylder vi utstillingens mænd stor tak. Vi skylder dem denne tak ikke alene i øieblikket, men ogsaa for dagene som kommer, længe efterat portene er lukket, blomsterne døde og lysene slukket. Ti Keats vil faa ret i vore hjerter: A thing of beauty is a joy for ever. — Skjønnhetsglæden vil bli varig i vore sind. Og den vil være med til at skape den musik

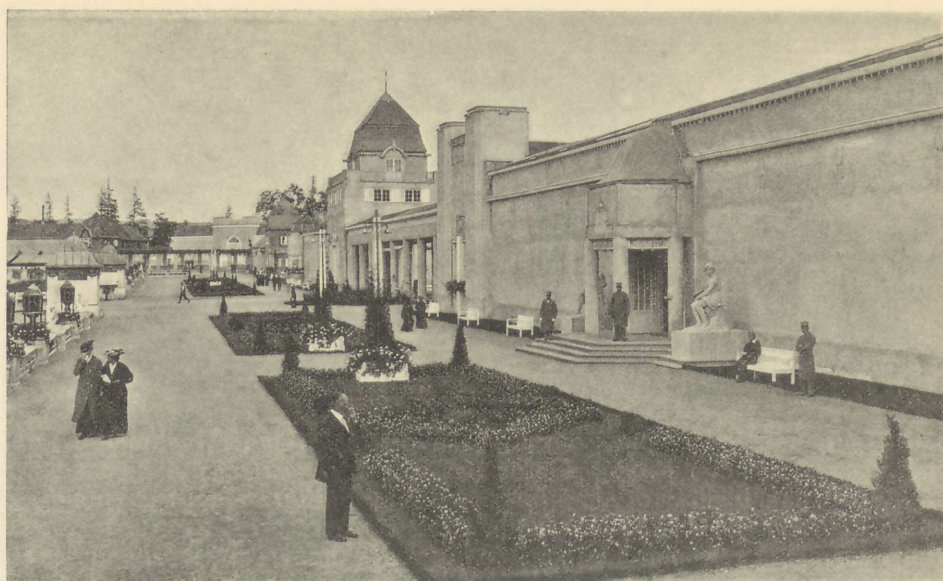
Promenade foran det utflyttede Norge, Norges jubilæumsutstilling, Kristiania Væring, fot.

i sjælen, som Shakespeare taler om, naar han i »Kjøbmanden i Venedig« lar falde disse ord: »Den mand som ikke har musik i sjælen — tro ikke ham.«

Dette rækker langt utover utstillingen og dens nærmeste formaal. Det kan hjælpe til at bringe ind i vort samfund et moment, som tidligere ofte er forsømt, overset eller likefrem frygtet: Livspoesien som samfundsfaktor. Professor Høffding talte om dette i den fortrinlige foredragsrække, han i 1912 holdt ved universitetet her. Og idet han tolket musik som poesi overhodet, utformet han sætningen derhen: Den som ikke har livspoesi i sjælen, han er tør, han har ikke medfølelse, han er utenfor livslinjen, han kan ikke faa vor tillid.

De tørre vil le, naar jeg vover at si, at utstillingen har været med til at øke vor livspoesi som en varig og gavnlig samfundsfaktor. Og dog vover jeg paastanden. Ja jeg ser deri endog utstillingens største og varigste værdi. Ti bak den ytre ramme taler skjønheden til os om arbeidets glæde, om opfindsomhet, om talent, om iver for at skjænke medmennesker et gode, i en sum: Om livspoesien som byggende kraft.

Nils Vogt

Utstillingsarkitektur

Stockholmsutstillingen i 1909 var arkitektonisk sjelden vellykket. Den var spirituel, lekende usvensk og typisk gammel-stockholmsk. Det gamle Stockholm sværmet internasjonalt, eller rettere byen laa ved Middelhavet. Stockholm drømte om Rivieraen og blaa himmel, og arkitekterne studerte i Sevilja, Tunis, Italien og Konstantinopel. Det er et sydlandsk unordisk drag over det gamle Stockholm og jeg kjender ingen lykkeligere kunstnerisk utformning netop av disse egenskaper end den »Hvita Staden«, som reiste sig 1909 ved Bobergs lysende artistegenskaper og som forsvandt samme aar. Det skulde da være fænomenet Bellmann.

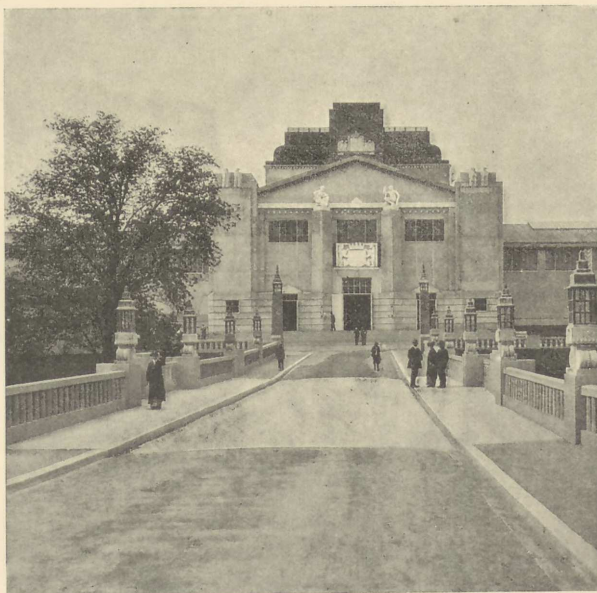
Men Stockholm er under forvandlingens lov. Istedenfor fransk vid beundres nu preussisk diciplin, istedenfor sydlandsk smak, nordisk alvor, istedenfor klassisitet, svensk middelalder. — Kort sagt istedenfor middelhavsdømme baltiske fantasier. Naar Malmø vort jubilæumsaar gik til at holde sin store baltiske utstilling var det naturligt at Boberg blev betrodd opgavens løsning. Han var utstillingsarkitekten fremfor nogen, og det var

Vignet: Promenaden foran dammene med kunstutstillings- og husflidsbygningerne av arkitekt Jensen. Væring, fot.

tydelig at han gik til opgavens løsning med stort alvor. Nu skulde der skapes et verk som ramme for den nysvenske aand, som paa saa mange omraader har aabenbaret sig i den senere tid — ogsaa rent arkitektonisk, og som her søger at knytte sig til traditionerne fra før Tessinerne, at gaa tilbage til middelalderen og Vasatiden. Boberg vilde knytte sin Malmø-utstilling sammen med Skaanes middelalder. Som den frie kunstner han er optok han selvfølgelig ikke dette teatermiddelalderske som kjendes fra saa mange utstillinger. Det var et stort ensartet kunstnerisk drag over hans arbejde. Og der fandtes i Malmø en række smukke og gode Bobergske ordninger av disse som første gang i Stockholm gjorde sig saa fortræffelig gjældende.

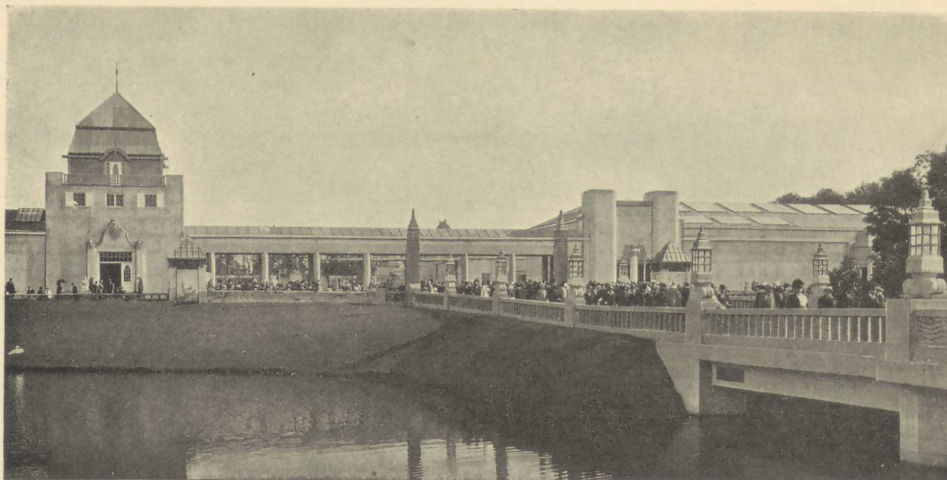
Men har dette nye store arkitektoniske tiltak virkelig lykkes for Boberg, har han magtet at faa gammelskaansk middelalder over i et moderne utstillingskompleks? Neppe helt. Det kan hændes at man med Stockholmsutstillingen i erindringen stillet for store fordringer til Boberg. Man hadde kanske haabet, at det skulde bli ham som kom til at si det myndige ord blandt alt det likegyldige som heter utstillingsarkitektur, at han skulde kunne skape det fuldlødige moderne nordiske utstillingskompleks. Imidlertid blev der over Malmøutstillingen noget tungt, noget villet nationalt, noget storskaansk, som virket tørt. Det var likesom det festlige manglet, netop dette som fandtes næsten i hver krok av hans Stockholmsutstilling.

Det er dette festlige som vor utstilling paa Frogner har. Mulig stikker jubilæumsglæde og nationalfølelse med i bedømmelsen, kanske ogsaa en smule glad overraskelse. Vi naadde langt og der er fra det første forslag til de endelige planer for utstillingen en stor og interessant utvikling. Det er tydelig at mændene og planerne har stadig vokset med opgaven og de nye kræfter og ideer som konkurransen og juryarbeidet bragte ind i høi

Arkitekt Henrik Bull: Industrihallen
Norges jubilæumsutstilling, Kristiania

Væring, fot.

Broen mot indgangen med husflid- og kunstavdelingen av arkitekt Jensen
Norges jubilæumsutstilling, Kristiania

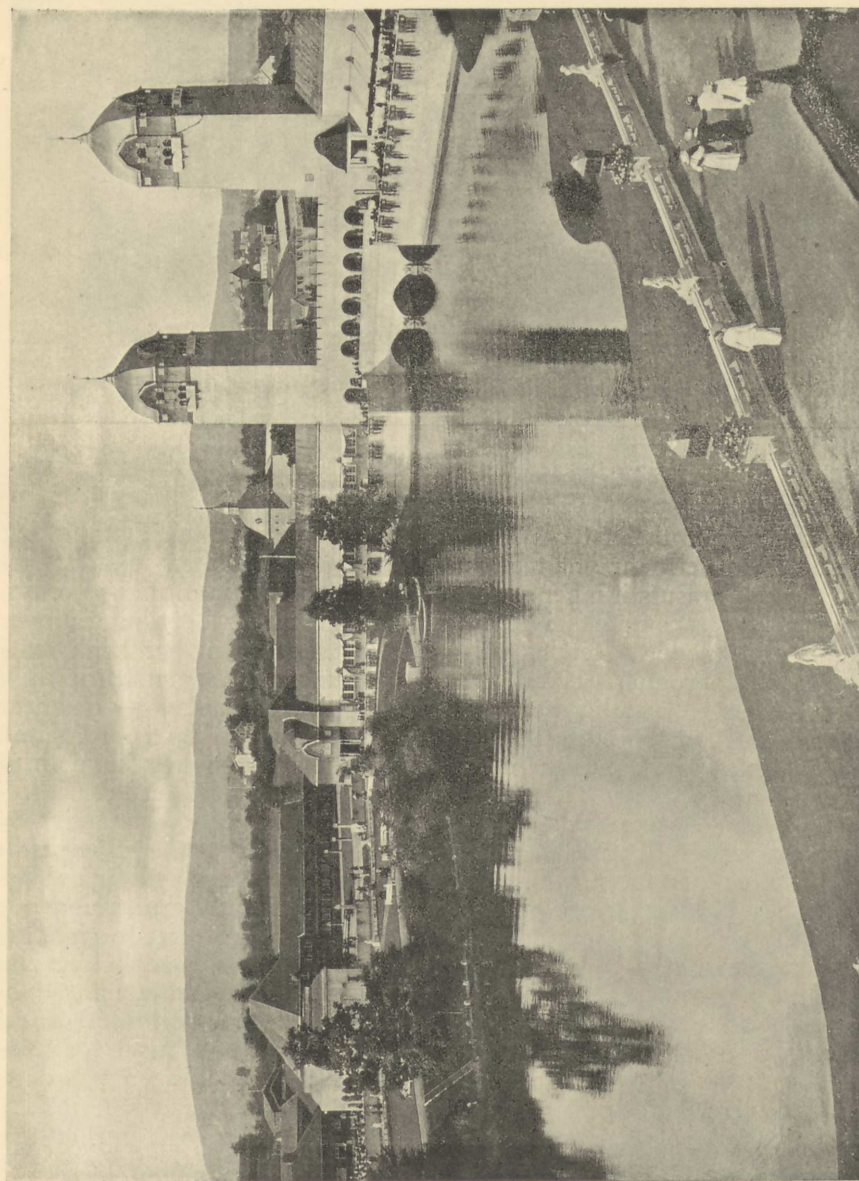
Væring, fot.

grad har virket kunstnerisk stimulerende, tildels omformet dispositionerne.

Likeledes har bygningsraadet og de samarbeidende arkitekter forstaat at faa de motstridende interesser og de forskjellige kunstneriske innsatser arbeidet sammen, om ikke til et hele saa dog til et for den nordre halvparts vedkommende overordentlig virkningsfuldt anlæg. Ikke mindst har den ledende gartner Nickelsen bidraget til dette festlige resultat. Den søndre halvpart syntes man at ha hat mindre interesse for. Den gamle herregaard, maskinhallen og paviljongaten var ikke søkt arbeidet sammen, hertil kom Bergenspaviljonens uheldige plasing, som likefrem stengte for herregaarden og det omraade, hvor man kunde faa arkitektonisk forbindelse.

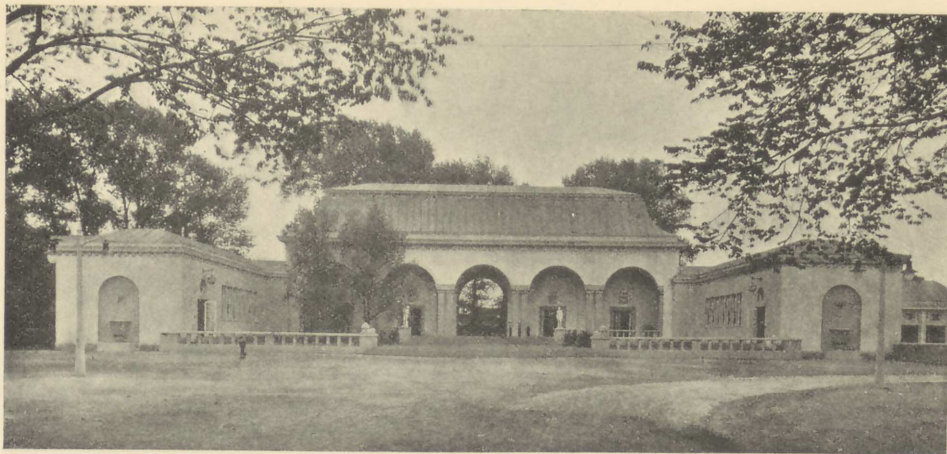
I det hele kan man si at utstillingen gav et ganske smigrende bilde av vor arkitektoniske kultur, samtidig som vi maa indrømme at meget er tat andetstedsfra, særlig Sverige og Mellem-Europa. Bulls store flater ved industrihallen bygger sig godt op og han har ogsaa søkt at arbeide sig bort fra faren ved utstillingsarkitektur, nemlig det litt kulisseeagtige. Jensens bygninger er smakfulde og godt sammenkomponeret, ikke mindst sammen med havearkitektur. Taarnene og restaurantens plasing var et lykkelig grep, rigtig et arkitektonisk Kolumbuseg — hvorved hele utstillingen fik sit markerte punkt og sin terrasseagtige forbindelse med de andre store avdelinger.

Det er ikke tvil om at netop paa planerings- og grupperingskunstens omraader har de senere store utstillinger tilført arkitekturen store værdier.

Restaurant og taarn av arkitekterne Jacobsen & Nielsen
Norges jubileumsutstilling, Kristiania

Væring, fot.

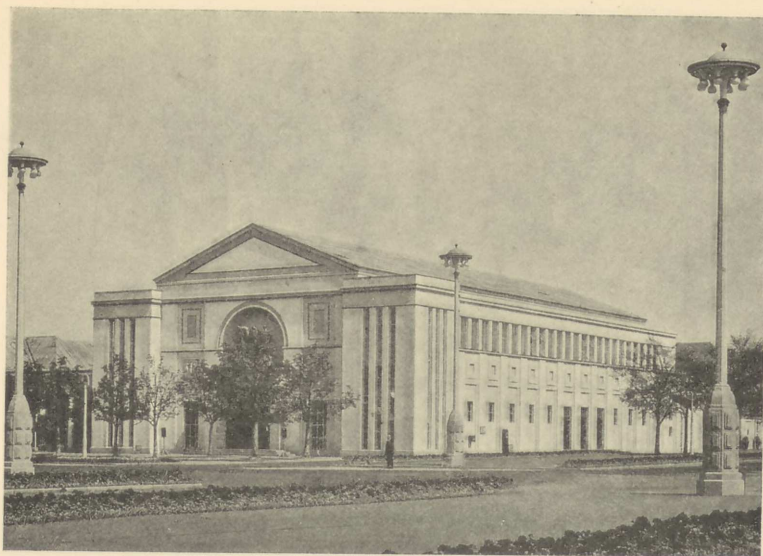

Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cöln, Sachsens hus

Max Joshi, fot.

Den svenske arkitekt Lallerstedts nye udmerkede utkast til teknisk høiskole i Stockholm vilde vel neppe ha faat sin grundplan uten Bobergs planeringskunst paa Stockholmsutstillingen. Forhaabentlig vil ogsaa Bobergs konsekvente gjennomførte kompleks i Malmø komme til at faa betydning utover et par sommermaaneder. Det laa nærmere op til det man har bruk for i vor tids byer end Frogner. Hvad det 18. aarhundrede magtet at opføre i blivende materiale — nemlig helt gjennemtænkte store anlæg — det naar vi nutildags ikke længer end til at opføre i utstillingskulisser. I Malmø var en række interessante grupperinger og som centrumsanlæg hadde man stjernepladsen, det gamle vel kjendte motiv i byplaneringskunsten.

I virkeligheten er der ikke her i Kristiania siden Linstows planering av Karl Johan og slottet blit arbeidet med planering i større stil. Hvis utstillingen kan virke som en maalbevisst agitation for planering i bygningskunsten saa har Frognerutstillingen for os likefrem været av grundlæggende betydning. Og man kunde muligens gjøre sig haab om en større forsigtighet hvor det gjælder planlæggelse av arkitektoniske arbeider med bebyggelse av større arealer. Denne planlægning har i langt høiere grad manglet i vor by end rent arkitektonisk kultur. Vore arkitekter fra forrige aarhundrede har sikkert gjennemsnitlig staaet like høit som i andre lande, men sansen for planlægning i det store er det som har manglet. Kunde utstillingen paa dette omraade gjøre en forandring til det bedre saaledes at man i fremtiden kunde undgaa baade de direkte feilgrep og hvad som ofte virker like sørgelig — de store undlatelsessynder, saa var meget vundet.

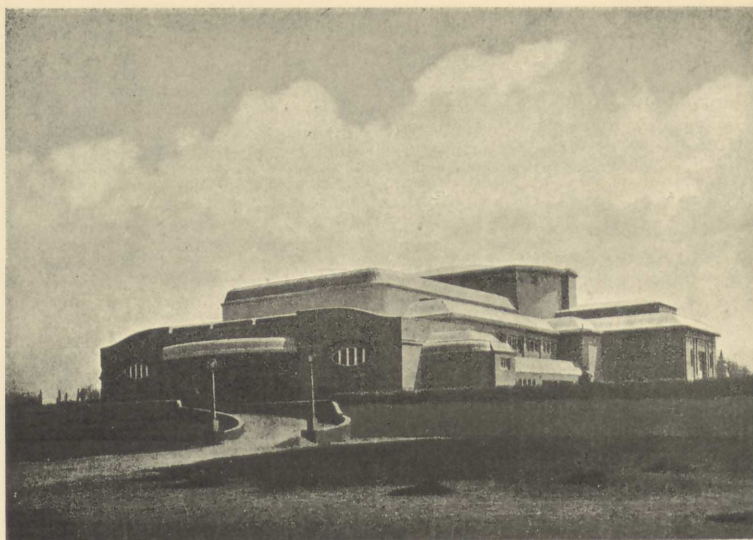
Det tyske »Werkbund«s utstilling, Coln

Arkitekt Behrens: Festhal

I nær forbindelse med plaseringskunsten staar havekunsten. Begge disse kunstarter hadde i det 18. aarhundrede sin store periode og i det 19. sit store forfald. Det er i virkeligheten et karakteristisk tidens tegn at det var havekunst og planeringskunst som sammen hos os i 1914 bragte seiren hjem. Gartner Nickelsens arbeide blev til en storstilet agitation for havekunst i vort land. Og dette trængtes. Nu kommer turen til at høste lærdommer for byens parker og private haver, ogsaa for de smaa forhaver som saa at si danner en del av gaten. Hvordan ligger ikke alt dette i vor by. Netop her trænges en gartner Nickelsen, som kan raade og hjelpe. Paa landsbygden faar man gjennem amtsgartnerne gratis hjelp. Byfolk trængjer endnu mere til hjelp, ogsaa til let adgang til gode planter. Byen maa ha en raadgiver, en spredder av gode og billige planter. Det vilde vist lønne sig at gjøre Nickelsen til en saadan blomsterspredder paa østkant saavelsom paa vestkant. Kristiania kunde vist uten altfor store utgifter bli litt mere have- og blomsterby end den er og dermed vilde vi være paa vei til at faa en vakrere by.

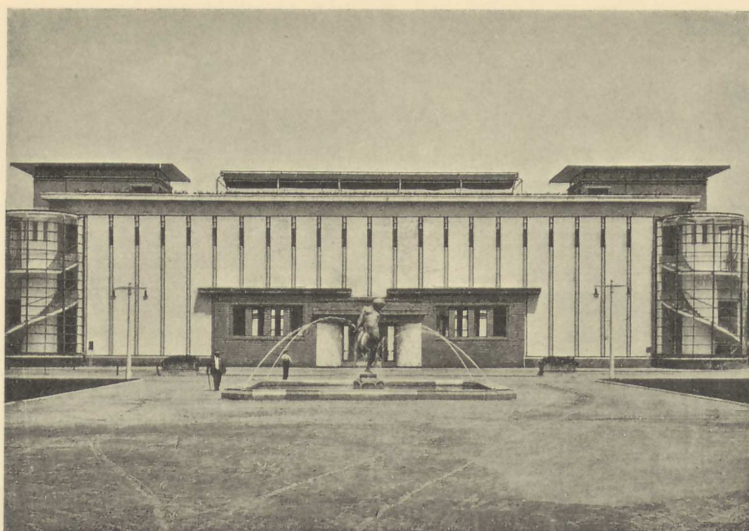
*

Rent planeringsteknisk var Cölnerutstillingen helt mislykket. I alle reklameprospekter fra Cölnerutstillingen stod der om 2 kilometer Rhinstrand.

Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cøln Arkitekt Henri v. d. Velde: Teater

Istedetfor at bygge utstillingen op som en Rhin-esplanade med en stor prægtig baatpiazza a la Venedig, hvor trafikken kunde samles, saa var Rhinen næsten puttet bort. Ingen samlede anlæg, 180 bygninger var strøet utover terrænget. Tysklands mest kjendte arkitekter hadde arbeidet her, men uten plan eller forsøk til samarbeide. Empiren og Schinkelstilen som nu i saa høi grad hersker i Tyskland optraadte her, grovt og trættende. Theodor Fischers hovedhal, Peter Behrens festhal for ikke at tale om butikgaten hadde en pseudoklassisisme som grænset nær indpaa det banale. »Et frivolt forræderi av den gode sak« skriver den kjendte Walter Behrendt i »Kunst und Künstler« om Fischers hovedhal. Muthesius Farbenschau virket heller ikke særlig forfriskende. Ogsaa inde i rummene var samme kaos. Den koncentration som var bebudet manglet helt. Organisation, som jo er tysk styrke, manglet ogsaa, likeledes en ledende tanke. Alt det som gjør Tyskland stort og mægtig, videnskabelig, teknisk og militært, merket man intet av her. Men av dette kaos vokste ting, som man forstod pekte fremover eller som i og for sig var avsluttet. Først og fremst bør Østerrikes hus nævnes, bygget av Joseph Hoffmann. Det var reist over planskemaet fra det romerske hus. Façaden er opdelt i store kraftige fremspringende piller hvorpaa en tredelt som skriftbaand formet takgesims hviler. Det var en sterk egenart over dette nobelt formede hus, som indvendig var præget

Det tyske »Werkbund«s
utstilling, Cøln

Arkitekt W. Gropius: Administrations-
bygning for fabrik, med takhaver

av en likefrem lysende monteringsteknik. Et minimum av denne teknik vilde likefrem gjort underverker i Malmø's og Kristiania's industrihaller. Nu var her et forholdsvis ensartet materiale utstillet. Her var alt hvad en storby — hvad Wiens overklasse hadde bruk for, men dette var da arbeidet sammen til et glimrende enhetsbillede. Man spurte ikke efter kunstner, fabrikant, arkitekt eller montør, det hele var et stykke fælleskunst av sjeldneste sort. Fra rent monteringsteknisk standpunkt set var dette billede av forfinet storstadskultur likesaa sikkert formet som den faste form maskinhallerne har faat ved flere utstillinger. Man har en følelse av at komme ind i et stort verksted, hvor man uten omsvøp stilles ansigt til ansigt med vor tids mesterverker. Denne enkle selvfølgelighet præget hallerne i Cøln, Malmø og Kristiania, og selv om indholdet hos os stod tilbake for de to førstnævnte utstillinger, saa var det intet sted ogsaa paa vor utstilling, hvor man saa tydelig følte den nye tid og de krav den har stillet til os som netop i vor maskinhal.

I Tyskland er der arbeidet meget med fabrikarkitektur. Mest bekjendt er kanske Behrens store og virkelig gode bygninger for A. E. G. Walter Gropius bygget maskinhallen i Cøln som en fabrik. Selv om den ikke i alt var helt vellykket var dog her et forsøk av stor interesse. Det var den nye tid man vilde utstille i sin egen arkitektur — de moderne fabrikkers

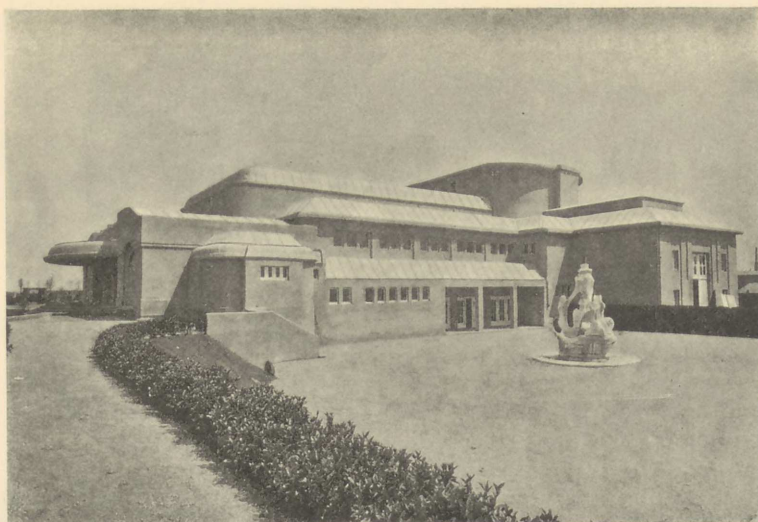
Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cøln

Arkitekt H. Muthesius:
Farbenschau

stil. Her er en levedygtig tanke. Hvad der karakteriserte Gropius' fabrik og administrationsbygning var glassets sterke anvendelse. Han bygget hele vægger av glas, endogsaa trappehusene ved hjørnerne. Dette svækket utvilsomt façadens virkning, men glasproblemet i den moderne arkitektur kommer man ikke utenom og Gropius benyttet sin utstillingsbygning til dristig at gi sig ikast med dette problem. Derfor blir det noget varigt over eksperimentet.

Det moderne formsprog eiet ogsaa en anden utpræget bygning i Cøln, nemlig van der Veldes teater. Terrænet hævet sig et par meter og dette har v. d. Velde rigtig forstaat at utnytte til en lav trykket bygning. Bygningen virket mere som et militært boldverk end som et teater, og med sine svungne linjer, glatte flater og jernkonstruktion, tænker man paa et krigsskibs struktur. Det er en moderne beton- og cementstil over dette arbeide og van der Veldes sidste arbeider bærer præg av at han, idet han har blit sig selv tro, har gjennomgaat en sterk kunstnerisk utvikling. Selv om ikke hans løsninger altid direkte tiltalte, følte man dog, hvad der ikke var saa altfor meget av i Cøln, en personlighet og virkelig kunstnerisk energi.

Bull var hos os i sin industrihal inde paa samme stil. En av hans jevnaldrende kolleger gav uttryk for dette, idet han mente bygningen lignet en dreadnought. Her har vi ogsaa den moderne cementstil. Bulls industrihal virket jo ikke saa energisk gjennomført, saa programmæssig fast

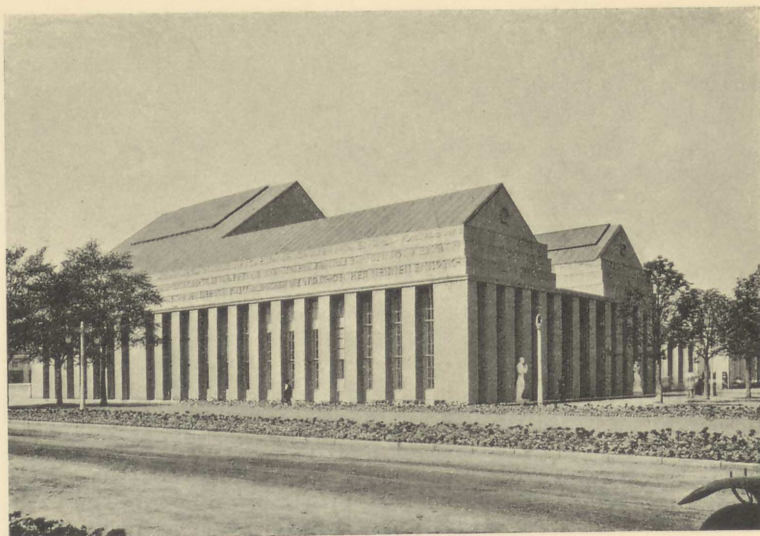

Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cøln

Teater set fra siden

som Veldes arkitektur, men den laa der virkningsfuld med sit internationale præg som hovedaksens perspektiviske avslutning. Bull har altid været smidig og international og han har aldrig været det mere end i sin industrihal. Men mange vil vel hos arkitekt Bull føle savnet av det markerte og særprægede.

— — — I Tyskland har det gaat religion i den moderne kulturbevægelse. Man har sine dogmer og sine apostler. Utstillingen i Cøln hadde 12 apostelrum, — særutstillinger for bevægelsens ledere. I det tyske »Werkbund« har menigheten faat sin faste og indflydelsesrike organisation. Samtidig med utstillingen i det gamle hellige Cøln blev der avholdt et stort kunstconcilium, hvortil apostler, helgener, almindelig troende og enkelte mere vantro hadde indfundet sig. For en utenforstaaende var det av stor interesse at se hele bevægelsens ledende mand komme i de heftigste dogmatiske stridigheter. Muthesius holdt et længere foredrag hvori han hævde at det gjaldt at skape typer, gode smakfulde typer. Derved hævet man bedst den tyske smak og den tyske eksport. Kunstnerne reiste sig. Det typedannende foragter det sjeldne, det overordentlige og søker det almindelige og det ordnære. Muthesius hadde som sig hør og bør ved et dogmatisk concilium lavet sine »Thesen«. Skarpt og pregmant optraadte van der Velde med sine »Gegenthesen« og hævde kunstens frihet og individualitet. Sytten talere bidrog derefter til problemets løsning. Man læste op stykker av

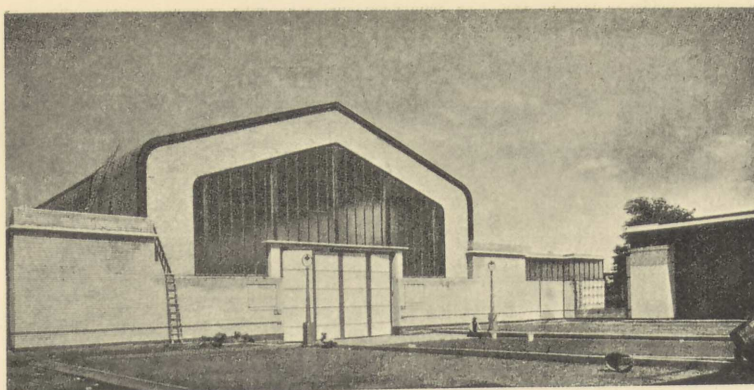

Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cøln

Arkitekt Joseph Hoffmann:
Østerrikes hus

Schopenhauers »Welt als Wille und Vorstellung«. Schopenhauers »Ide« var »kunstnerisk individualisme«. »Begriff« var »Typus«. Gjennem Schopenhauers blev saa Muthesius angrepet. En anden mente det var akkurat omvendt. Nogen vilde formidle med det evige »einerseits« og »andererseits«, en vilde ha en kunstdiktator. Conciliet endte med at Muthesius trak sine »theser« tilbake. Trods at han hadde de fleste paa sin side ønsket han ikke at bryte med bevægelsens apostler, som stod noksaa enig mot ham. Dog opgav ikke en »jota av sit foredrag«, hvori han hadde fremsat om trent det samme som i theserne. Derved blev der en slags fred. Hvor dan Werkbundreligionen og de dogmatiske stridigheter vil se ut efter krigen vet ingen. Kampen var av den største interesse. Bak det hele var et par skapende og troende kunstneres opposition mot Werkbunds ledelse og likeoverfor den maatte utstillingen i Cøln var skjøttet. Den aapne uforbeholdne kritik som baade under og efter utstillingen er kommet frem viser mere end noget at Tyskland ogsaa paa dette omraade iallefald stræber høit. De vil op paa høide med det bedste i tiden. Derfor striden, thi i selvtilfredshet ligger ingen spore til fremgang.

Boccaccio fortæller en historie om en troende som vilde omvende en vantro og bad ham reise til det hellige Rom. Der vilde han fatte religionens styrke og magt. Den vantro reiste og saa al synd og ugudelighet men

Det tyske »Werkbund«s utstilling, Cøln

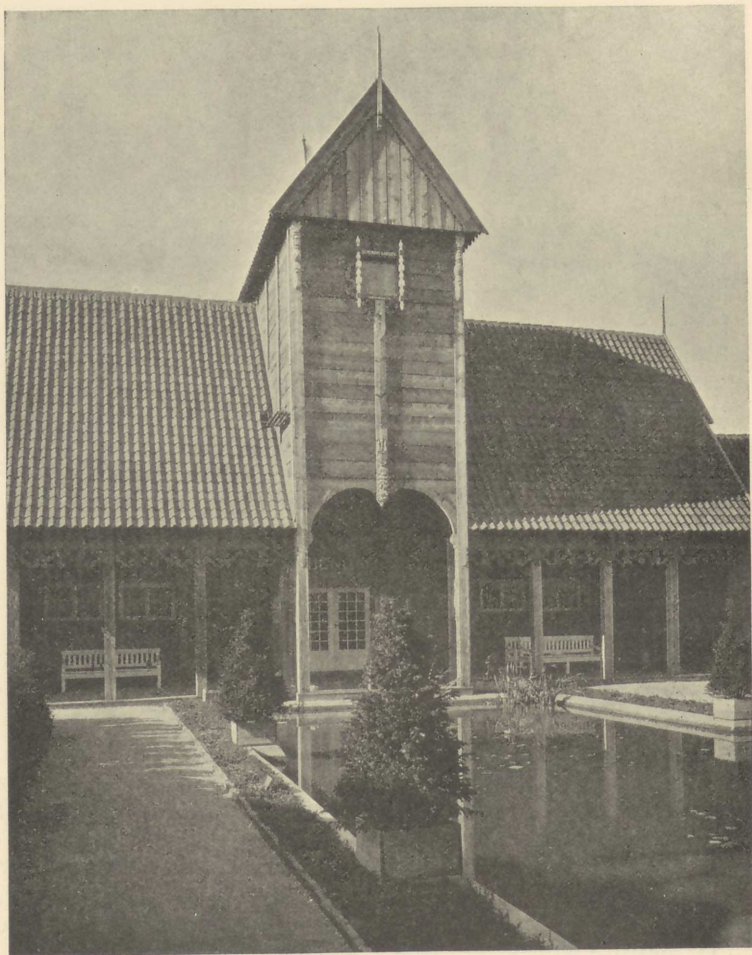
Arkitekt Walter Gropius:
Fabrikbygning

vendte troende tilbake, fordi, som han mente, naar religionen endnu var en magt trods alle Roms synder, saa maatte der være en Gud. Noget lignende følte man efter besøket i det hellige Cøln. Naar trods alle synder bevægelsen endnu viser sig saa fuld av tro, saa aapen i sin kritikk, saa vil det nok engang lykkes, den store post paa Werkbunds program, nemlig at skape en gjennomarbeidet og gjennomtænkt utstilling, som i alle sine detaljer betyr en virkelig kulturvinding. Cøln blev et nederlag, og dette indrømmes alment. Men mon det ikke blev et nederlag fordi man likeoverfor utstillinger i Tyskland nu stiller kravene virkelig høit.

— — Historien kjender til sunde nederlag og virkningsløse seire.

*

Der var baade i Kjøbenhavn, Malmø og Kristiania store arkitektoniske utstillinger. Desuten møtte Tysklands bedste arkitekter op i Cøln. Det skulde gi et ganske godt billede av bygningskunstens stilling i Tyskland og Skandinaviens. Det er ikke tvil om at den tyske arkitektur i de sidste aar har gjort store fremskridt. Som i alle land har man ogsaa her en sterk historisk linje og denne linje har f. eks. i Messels bedste bygverk utført betydelige og helt moderne arbeider. I Cøln var arbeiderne av denne art i en utvandet empire som virket litet tilfredsstillende. Derimot var moderne byggespørsmål tat op. Man fik sterkere end andetsteds en følelse av at der fandtes en række internationale byggeproblemer i forbindelse med cement, glas, jern og maskiner som nok vil komme til at kræve sin plads i arkitekturen. Noget av den samme følelse fik man av arkitekturen ved de store fosseutbygninger i Norge og Sverige. Ofte kommer disse mæg-

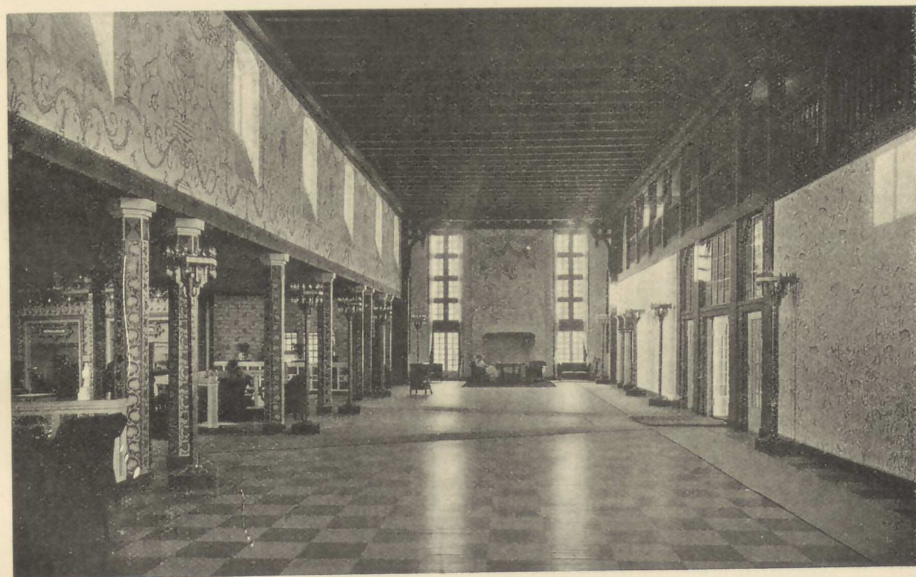

Den baltiske uts'illing, Malmø

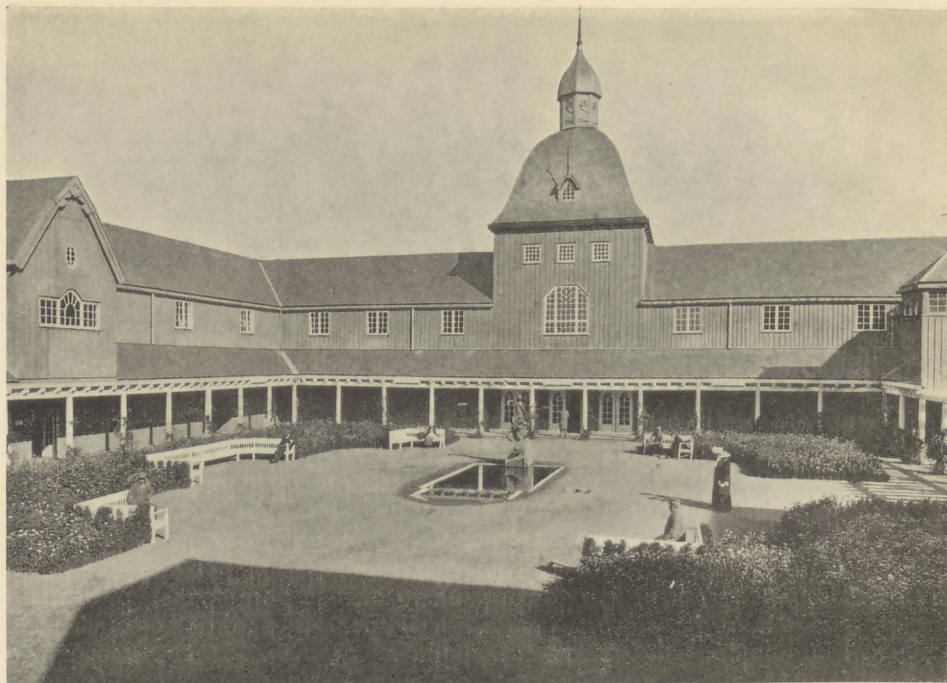
*Arkitekt Henning Hansen :
Danmarks hus, gaardsrummet*

Den baltiske utstilling, Malmö Arkitekt Henning Hansen: Danmarks hus, eksteriør

Den baltiske utstilling, Malmö Arkitekt Henning Hansen: Danmarks hus, interiør

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Arkitekterne Jacobsen & Nielsen: Gaarden med sangerhallen

Væring, fot.

tige bygverk at ligge i en næsten dramatisk motsætning til den store og ensomme natur, som omgir den. Cement og jernstilen omkring maskinerne vil tvinge nye arkitektoniske tanker frem. Svenskernes Trollhätta og vore Rjukananlæg viser den nye tids arkitektur.

Med arkitekturutstillingerne for øie var det interessant at se, hvor godt der netop nu bygges i Norden. Man merker maalbevisst en nordisk linje. Dansk arkitektur virker behersket og smakfuld, kanske vel meget »historisk dansk«, og man har en følelse av en sjelden almenkultur i bygningsfaget. Svenskerne betegner i øieblikket en betydelig utdypelse av det specielt nordiske, de har løftet frem i dagen hertil ukjendte nationale kunstneriske værdier. Ogsaa finnerne er kommet frem med noget nyt, noget uvorrent fantastisk. Vi har ikke her hjemme været tilstrækkelig opmerksom paa alt det gode arkitektoniske arbeide som ogsaa er indført av vore arkitekter, men et studium av utstillingens arkitektavdeling viste tydelig dette. Utstil-

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Arkitekterne Jacobsen & Nielsen: Pladsen med landbruksbygningerne

Væring, fot.

lingens egne bedste partier, træarkitekturen om landbruket og festsalen, hadde ikke set dagen uten dette forarbeide. Det indlededes med Arneberg og Sverres kongevillautkast, har arbeidet sig frem mot store opgaver — sidst i Arnebergs utkast til Historisk museum og træarkitekturen paa utstillingen laa i samme plan. Denne indsats var saa god at man uvilkaarlig spurte sig selv, hvor meget kunde man ha opnaadd, hvis man modig hadde kastet broerne av som bandt os til mellemeuropæisk utstillingsarkitektur og vovet os paa en selvstændig nordisk. Det kunstnerisk mest tilfredsstillende paa Frogner har det umiskjendelige nordiske præg og i Malmø hadde arkitekt Henning Hansen paa en sjelden vakker maate vist det samme ved den danske bygning. Facaden virket som et dansk slot fra det TruelsLunds aarhundrede, med en festlig og vakker riddersal som forhal. Den var kanske litt vel almindelig og historisk, men i gaardene hadde han faat frem netop dette nordiske — et nordisk drag som peker over Øresund og som nok hørte til de bedste arbeider paa Malmøutstillingen.

At Norden staar foran en arkitektonisk renaissance kan der neppe være tvil om. Der bygges i virkeligheten ikke bedre i Tyskland, Frankrike eller England end for øieblikket i Norden, naar vi holder os til de mange virkelig gode arbeider fra de senere aar. Selvfølgelig har vi meget at lære av fransk smak, engelsk hjemkultur og tyske industrikomplekser, men nordisk arkitektur er nu kommet hjem. Det gjælder ogsaa norsk arkitektur. Med al forskjell mellem landene har der været gjensidige paavirkninger, som gir et visst enhetspræg. Vi har lært baade av svensker og dansker og paa fremmede tror vi vil skandinavisk arkitektur virke med en sterk nordisk egenart. Man vil sikkerlig ogsaa snart ute bli opmerksom paa den nordiske renaissance, som arkitekturen her gaar imot og som Sverige i mange retninger staar midt oppe i.

Mon ikke det største rent arkitektoniske utbytte av utstillingen ligger i at dette sterkt nordiske er ført over i store dimensioner, og der har formaadd ikke alene at hævde sig, men ogsaa at slaa igjennem.

Det er kanskje bud om at ogsaa vi i monumentalarkitekturen snart kommer hjem.

Harry Fett

Jubilæumsutstillingens haver

Der kan disputeres om utstillingers betydning i sin almindelighet; men naar det gjælder en virksomhet som havedyrkning, som øves spredt utover hele landet, hvor den enkelte har liten anledning til sammenligning og liten spore til fremskridt, kan en utstilling faa store eftervirkninger ved at skape ny interesse og utbrede nye ideer.

Vor jubilæumsutstilling har i denne henseende utrettet mere, end nogen kunde haape eller vente. Selv de smaa utstillinger av blomster og frugt, som blev holdt i løpet av sommeren uten at opnaa nogen publikumsucces, blev jevnt besøkt av mangfoldige interesserte, som noterte navnene paa de bedste sorter. Og blomsteranlæggene, de rolige græsplæner og tilsidst den store høstutstilling aapnet øinene paa det store publikum for den skjønnhet, som havekunsten kan skape.

Vi har tidligere ikke været forvænt; det fremstøt, som havekunsten har faat i de sidste aar i England og Tyskland, har hittil ikke sat nogen spor hos os. Blandt de yngre gartnere har anlæg og interesse været tilstede, men ingen har stillet dem nogen opgave, saa de kunde slaa igjennem. Allermindst har interessen været her ved Kristiania, hvor det hører til god tone at være bortreist hele sommeren, hvor parker og haver staar øde og tørre, og hvor de større trær, som endnu staar igjen, er de eneste planter, som publikum har lagt sin elsk paa og slaas med autoriteterne for at beholde.

I utlandet har den nye havekunst maattet kjæmpe sig frem mot en gammel smaksretning. Efter den tidligere herskende landskapsstil skulde ingen linjer være rette, ingen flater plane; veiene maatte bugte sig i tilfældige slyngninger med nye smaa overraskelser ved hver sving; man forsøkte at efterligne naturen saa meget som mulig, lot de enkelte planter utvikle sig i sine naturlige former, og la mere vekt paa enkeltheter end paa totalvirkningen. De rolige græsplæner blev brutt ved blomsterbed og busker, som ofte blev anbragt ganske umotivert, og der var liten sammenheng mellem hus og have.

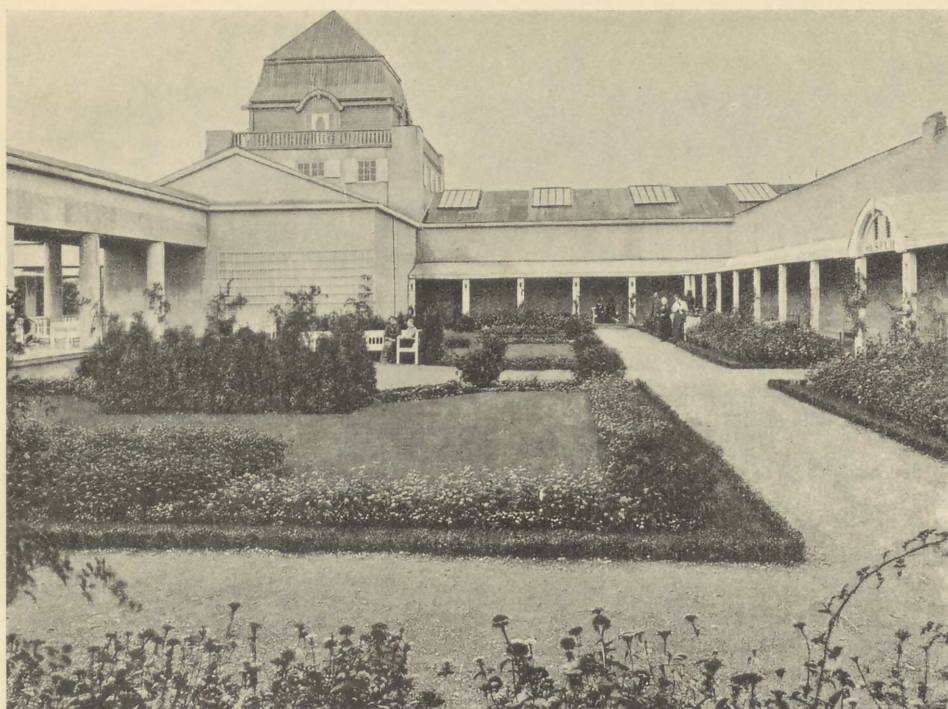
Den nye retning gik til en begyndelse til den motsatte yderlighet og søkte tilbake til den gamle franske og italienske havestil; de arkitektoniske

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Promanaden ved dammene med Bergenspaviljonen

Væring, fot.

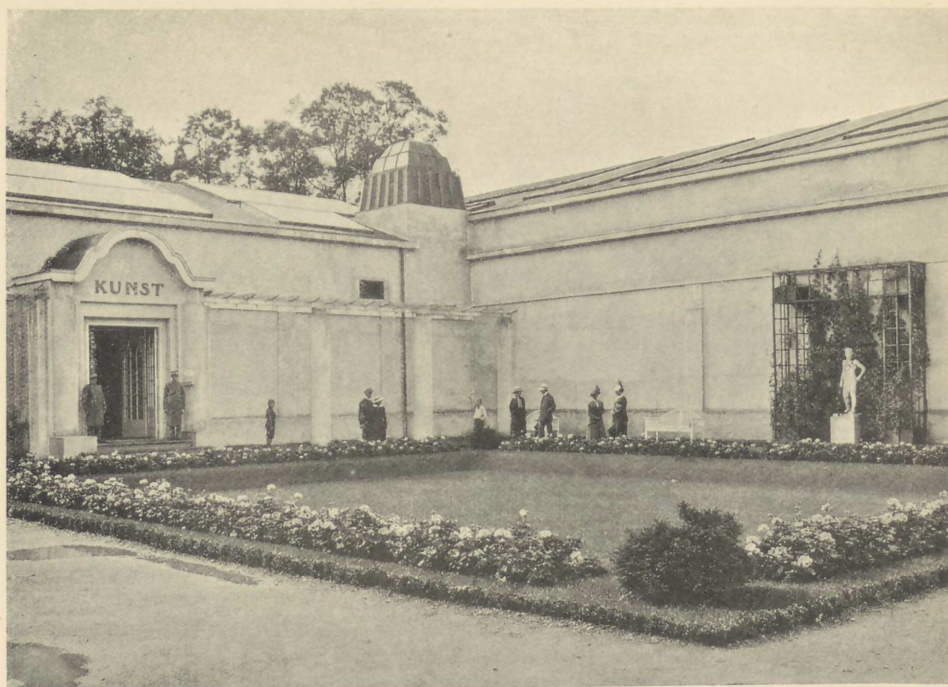
linjer blev det altbeherskende, planterne selv bare et materiale til at frembringe form og farvevirkninger. Men efterhaanden har den nye stil tat op og assimileret det bedste fra alle de tidligere retninger; de strengt geometriske anlæg har beholdt sin plads mellem store bygninger, i byernes parker og i de nærmeste omgivelser av større bygninger med fornem arkitektur. Men de er kostbare at holde vedlike, og de kan ikke anvende mere end et sterkt begrænset udvalg av planter. Det er ikke mange slags busker, som villig føier sig efter saksen til at danne regelmæssige hækker, ikke mange blomsterplanter, som gir et saa jevnt og rikt blomsterflor, at de kan danne de jevne farveflater og linjer, som maa til for at frembringe en rolig virkning. Foran et mere fordringsløst hjem vilde man snart bli kjed av selv de straalende pelargonier, som holder sig hele sommeren igjennem, og længes tilbake til de gammeldagse blomster, de fleraarige blomsterplanter, som kommer igjen aar efter aar til bestemte aastider og gir hjemmet sit

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Husflidsgaarden

Væring, fot.

særpræg. Ogsaa de kan ordnes paa retlinjede rabatter, som gir øiet hvile, men de kræver at vokse frit uten saks, saa deres maleriske former kan komme til sin ret, naar de fylder mellemrummene imellem hverandre til et blandet blomsterflor. Men det gjælder at stille sammen former, som passer sammen, fordi de er tilpasset efter de samme livsbetingelser, selv om de kan være sammenbragt fra de forskjelligste dele av jordens overflate og videre forædlet under kultur. Den moderne havestil benytter motiver baade fra den strenge arkitektur, fra de fordringsløse smaa bondehaver, hvor mangt er bragt sammen paa et snevert rum til en malerisk helhetsvirkning, og fra de vildtvoksende planters naturlige plantesamfund, og anlæggets karakter avstemmes i harmoni med bygningerne, med terrænet og med den omgivende natur. Den kræver et intimt samarbeide mellem bygningsarkitekt og gartner like fra anlægget av, og den kræver hos anlægsgartneren ikke alene kunstnerisk sans men ogsaa biologisk kundskap.

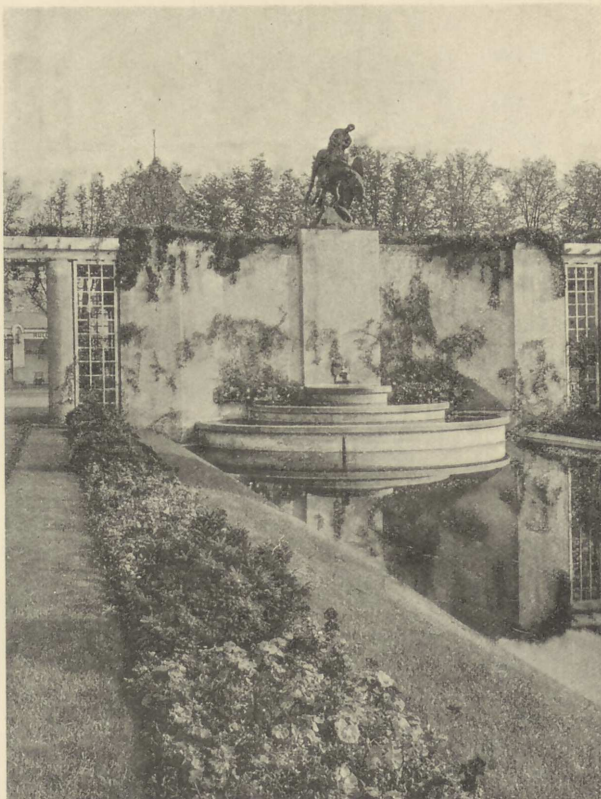
Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Kunstutstillingsgaarden

Væring, fot.

Hos os har de nye ideer ikke nogen gammel smaksretning at overvinde; vi finder vistnok i de fleste haver runde og ovale blomsterbed strødd omkring paa græsplænerne og en overflødighet av krumme veier; men nogen smaksretning kan man vel ikke egentlig tale om, i høiden om gammel vane. Det som trængtes, var helst at faa øinene aapnet for, at det kunstneriske anlæg av en have virkelig har værdi, og derfor fik utstillingen sin store vækkende betydning. Endelig fik vore yngre anlægsgartnere vise, at de ikke bare er haandverkere, som kan holde sine planter i orden, men at de ogsaa kan magte større opgaver. Endelig fik vi ogsaa her i byen se en have, hvor opmerksomheten maatte vende sig mot anlæggets helhetsvirkning, ikke mot enkeltheterne. Utstillingens administration var fra begyndelsen paa det rene med, at vakre haveanlæg maatte til, hvis utstillingen skulde bli populær, og man fandt i gartner I. O. Nickelsen den rette mand til at planlægge og utføre arbeidet. Han forstod at vælge haveanlæggenes stil i

overensstemmelse med arkitekturen, at vælge de rette planter og at dyrke dem saaledes, at de var tiltalende hele sommeren igjennem. Her var et geometrisk haveanlæg paa sin rette plads; de rolige linjer blev yderligere fremhævet ved de regelmæssige naaletrær i plænerne hjørner; smaa bux-bomplanter dannet en fast randlinje, som var nok til at holde publikum borte fra græsplænerne.

Blomstrende planter i et geometrisk anlæg maa ha en rik og kraftig farvevirkning; rosen, som ellers regnes for blomsternes dronning, fylder ikke maalet, ialfald i vort tørre indlandsklima. De blekrøde blomster mellem det matgrønne bladverk virker tørt og urolig; men det sammenhengende teppe av jevnhøie røde, gule eller hvite tulipaner var paa sin rette plads, og under dem stod stedmorsblomsterne som ogsaa hadde overvintret paa stedet, færdige til at fortsætte blomsterfloret. Ogsaa de kan nu skaffes saa sortsegte av frø, at vi kan faa jevne farvevirkninger. Særlig prægtige var de gule og de mørkviolette, og de mørkeblaa med lysere schatteringer (Lord Beaconsfield). Ut paa sommeren blev de erstattet med rikt blomstrende planter fra varmere klimater; de rødbladede Begonia semperflorens fra Mexiko dannet tætte puter langs plænerne paa pladsen foran dammene, og tro mot sit navn holdt den vedlike et stadig blomsterflor med masser av smaa lysrøde blomster. Den virker rolig og diskret fordi bladene og blomsternes farve gaar i ett. Endnu kraftigere virker de nyere Pelargoniumvarieteter; fra et saftig grønt bladverk stiger tætte masser av blodrøde eller rosenrøde blomster

Norges jubilæumsutstilling. Kristiania
Parti ved Helhesten

Væring, fot.

Gammel frukthave i Hardanger

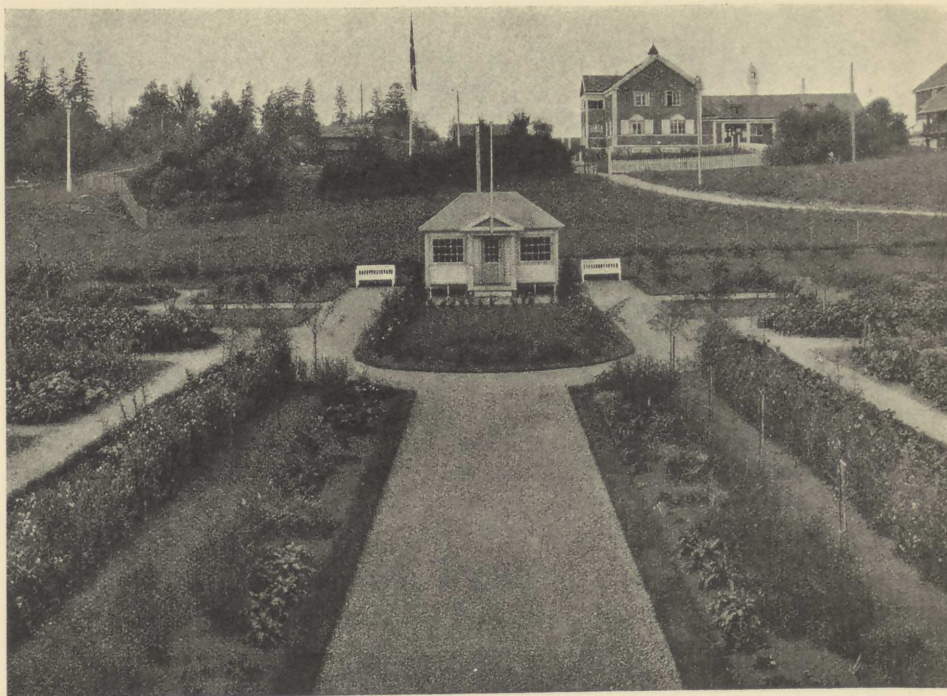
skjærmer; og skjønt planterne stammer fra Kaplandet, holdt de sig endnu længe efter de første frostnætter. En blodrød varietet, som var plantet i tætte masser paa plænen foran folkerestauranten, var vidunderlig vakker især i aftenbelysning med de mørke landbruksbygninger som bakgrund; i kunstgaarden dannet en rosenrød varietet en diskret indfatning omkring et nedsænket parterrefelt.

I husflidsgaarden var til en avveksling flere arter stillet sammen: lysblaa *Ageratum* fra Mexiko og gule *Calceolaria* fra Chili, og *Zinnia* fra Mexiko i alle farvenuancer fra orange til rosa. Sammen med slyngroserne langs veggene gav de den lune plads et præg av bugnende frodighet.

Bygningernes skarpe linjer blev brudt av hængende haver med vildvin og rankende lysrøde pelargonier og av klatrende roser langs murverket; og pergolaformede søileganger var klædt med et saa rikt blomsterflor, som det var mulig at skaffe i et nyt anlæg. I al regelmæssigheten var der ogsaa sørget for maleriske partier; i et litet hjørne ved »det utflyttede Norge«

Alperoser i Rasmus Meyers have ved Bergen

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Skolehaver

Væring, fot.

var plantet en bedaarende naturlig gruppe av høstblomstrende stauder, gulblomstrede *Helenium* og violette høstasters, og paa den store flate foran landbruksbygningen var de rette linjer brutt ved et par indplantede gamle asketrær, som gjorde fortræffelig virkning; endnu vakrere vilde denne herlige plads ha virket, hvis den ikke hadde været skaaret istykker av den runde hvileplads i midten med *Thuja*-hækker bak bænkene.

Mindst vellykket var »havegaarden«, som efter arkitekternes plan vistnok skulde virke som en eneste blomsterhave, hjemlig og indelukket. Oppgaven var vanskelig, naar alt skulde skapes i løpet av en eneste sommer; som bakgrund mot bygningerne forutsatte den høie riktblomstrende planter, helst busker, som hadde vokset sig sammen til en naturlig bestand. Forsøket med blomstrende *Rhododendron* til aapningsfesten var helt mislykket, ikke alene fordi blomsterne straks blev skadet av frost, men ogsaa fordi alperosen ikke passer til at dekorere en plan flate; hvis dens skjønnhet

Norges jubilæumsutstilling, Kristiania
Fra blomsterutstillingen

Væring, fot.

skal komme til sin ret, maa den helst vokse paa en skraaning, saa at buskens maleriske form faar virke; alperosen er ikke nogen parvenu, som kan tilpasse sig hvorsomhelst, og her virket den uegte. Billedet fra Rasmus Meyers biologiske haveanlæg paa Aastvedt ved Bergen viser paa den anden side, hvor vidunderlig den kan vokse sig ind i det naturlige terræng, hvor den finder de rette livsbetingelser. Utover sommeren, da flaterne blev fyldt med mangefarvede *Zinnia*, gik det bedre; farveblandingen virket naivt, og situationen var nogenlunde reddet; men nogen havegaard blev det ikke. Det viser forresten, hvor nødvendig det er, at gartnerkyndigheten blir raadspurgt like fra begyndelsen av; en anlægsgartner vil let bli stillet likeoverfor umulige opgaver, hvis han først blir tilkaldt, naar bygningsarkitekten er færdig med sin plan. Inde i sangerhallen hadde det været forutsat, at gartnerne skulde klæde espalievæggene med slyngende planter; men da maatte man ha tilkaldt fakirer fra Indien.

Fra fruktutstillingen
Norges jubilæumsutstilling, Kristiania

Væring, fot.

Ogsaa en anden av vore yngre gartnere, havearkitekt Marius Røhne, fik ved utstillingen anledning til at vise sin kunst. Østenfor havegaarden hadde han planlagt en blomsterhave for Sandveds planteskole. I valget av planter stod han ikke frit, da det netop gjaldt at fremvise firmaets roser, georginer, stauder og prydbusker; men han løste sin opgave paa en fortrinlig maate. Det var ikke hans skyld, at stauderne, som skulde danne en malerisk omgivelse for skulpturgruppen i bakgrunden, var middelmaadige som pryddplanter betragtet; staudegartneriet har hittil været ganske forsømt her i landet. Og i Skolehaveforbundets have fik han anledning til at vise, at det ogsaa gaar an at faa istand et vakkert anlæg, naar pladsen skal utnyttes til det yderste til grønsaker og bærbusker og til de almindelige pryddplanter fra hvermands have; skolehaven maa jo netop vise prøver paa alle mulige slags almindelig havekultur. Det var ogsaa væsentlig hans fortjeneste, at blomsteranlægget i sangerhallen under den store høst-

utstilling blev saa stilfuldt og tiltalende. Materialet var godt; vore blomstergartnere har naadd meget langt i sin plantekultur, og de dyrker for handelens skyld væsentlig de samme sorter, saa det blev mulig at opnaa kraftige massevirkninger; men paa den anden side var det ikke ganske let at forene anlæggets enhet med hensynet til de enkelte utstillere, som gjerne saa sine produkter samlet hver for sig.

Utstillingen har slaat fast i bevidstheden, at vi har naturlige betingelser for at faa vakre haver, og at vi har gartnere som kan planlægge og utføre arbeidet. Og forhaabentlig har almenheten ogsaa faat øinene op for, at parker og haver har stor værdi for en by, saa at det lønner sig at ofre noget for at opnaa det bedste. Det skal bli interessant at se, hvorledes vore dygtige havearkitekter kan faa tilpasset den nye stil til vore naturforhold; den har utviklet sig i slettelandene, hvor den rette linje og den plane flate stemmer med de naturlige betingelser, og i klimater, som er mildere end vort, saa at planteutvalget er større. Selv om et anlæg ikke bør være nogen kunstig efterligning av naturen, maa det paa den anden side ogsaa harmonere med den omgivende natur, og det nytter derfor ikke at importere ideerne direkte uten tilpasning; det kan kanskje gaa an for arkitekter, men for havekunstnere, som arbeider med levende materiale er det umulig. De maa nok desuten ta hensyn til de økonomiske kaar, saa at anlæggene ikke blir for kostbare at holde vedlike; naar man tænker paa, hvor litet der har været ofret paa vore offentlige parkanlæg, bør man ikke som det nu sker, gjøre gartnerne alene til syndebukker for manglerne; for hovedskylden ligger hos autoritetene, som har manglet forstaaelse.

Vi kan ikke undre os over, at havekunsten er i sin begyndelse, saa længe havebruket, som skal levere dens materiale, arbeider under vanskelige forhold. Det økonomiske havebruk maa gaa foran i utviklingen; men i de sidste aar har fremgangen været upaaklagelig, saa at utstillingen for havebruket virkelig blev en overordentlig glædelig opvisning. Vore planteskoler leverer nu et førsteklasses materiale av busker og trær; gartnerens blomsterkulturer staar paa høide med de tilsvarende i utlandet; frugtavlen i vestlandets fjorddistrikter representerer en gammel kultur med en intim forstaaelse av planternes livskaar nedarvet gjennom generationer fra far til søn; nu har denne kultur ved samarbeide om ensartet sortering og pakning antatt moderne former, saa at den pakkede handelsfrukt fra Hardanger og Sogn paa høstutstillingen stod over det meste av, hvad man ellers faar se i Nordeuropa. — I mange andre retninger ligger vi langt tilbake; men utstillingen har ogsaa hjulpet til at vise os manglerne, og det er bare et tidsspørsmål at utfylde dem.

H. H. Gran

En mislyd

Utstillingen var blit gammel. De fleste av bygningerne saa ut som de var litt trøtte nu, men de vilde holde ut, enige og tro til taarnet falder. Jeg hadde gaat rundt som saa mange andre de sidste dage for at indprente min erindring et straalende klart minde av denne pragt og kraftutfoldelse.

Men jeg dumpet op i ting som ærgret mig, og vistnok er utstillingen nu død og: De mortuis nil nisi bene, men jeg vil nu allikevel kaste en liten mislyd ind i den forøvrig aldeles berettigede tilfredshet og stolthet over den store succes.

Jeg hadde været inde i kunstavdelingen og ærgret mig over noget, som bestandig fremover i tiden bør erindres, den kolossale smakløshet som bestod i at Trondhjems domkirkes utstilling av brokker fra sin restaurering blev tvunget ind i kunstavdelingen midt imellem skulptur og moderne maleri. Allerede tanken er styg, og denne dens hæslighet og mangel paa logik fik et tilsvarende uttryk i gjennomførelsen. Som eksempel paa de angjældende arkitekters manglende tænkeevne kan bare anføres, at de hadde anbragt en yderst slet avstøpning av erkebiskopens indgangsportal som utgangsportal fra det lille kot, hvor Trondhjems domkirke utstillet. Det var et arrangement som kompromitterte det norske folks kulturelle standpunkt i 1914.

Saa var det monteringen i industrihallen!!

Jeg gik derhen og hører taktfaste skridt bak mig.

Det er ikke fienden, men en norsk pikeskole som har »anskuelses« time og ledsaget av en lærerinde. Jeg marsjerer bak efter troppen ind i industrihallen.

To imponerende skape paa hver side av indgangen fulde av nøkler, laaser og andre sikkerhetsforanstaltninger opildner lærerinden til et langt foredrag. »Husk smaapiker at dere altid maa laase dørene saa ikke tyver og røvere kan komme ind og stjæle«. Slutten av talen henvendtes nærmest til mig, da smaapikerne allerede er langt inde i hallen og med stor interesse omringer nogen juvelermontrer med nationale emaljeskeer o. s. v. —

Lærerinden begynder paa et nyt foredrag om kniver og gafler. Jeg benytter anledningen til at se mig om.

Industriutstillingen ligner nærmest en middelstor basar, Londonerbasaren for eksempel, hvor man kan faa alting, fra en kam til en krukke syltetøi, for en billig penge. Mit første indtryk er at det er stygt herinde.

Porsgrunds porcelænsutstilling er likesaa fæl som den paa Karl Johan, da det nemlig er de samme ting som utstilles. Jeg er sikker paa at Bing og Grøndahl eller Kjøbenhavns porcelænsfabrik, som er Porsgrunds forbillede, vilde anstrenge sig litt mere for at faa en virkningsfuld utstilling istand, de vilde ikke som Porsgrund utstillet en stabel stygge tallerkener. Det ser ut som et reservelager.

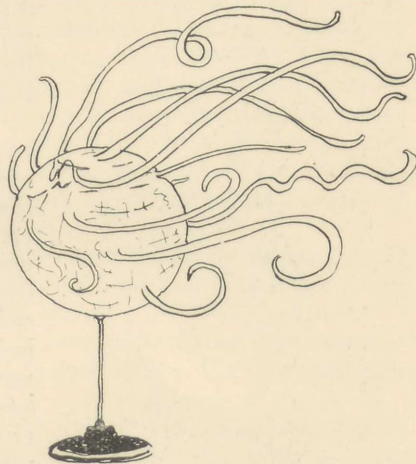
Naar de i Kjøbenhavn laver en isbjørn, saa laver Porsgrund fire isbjørner som ligner hvite rotter, og saadan er det med alle ting. Porsgrund opnaar kun at forsimple kjøbenhavnsk porcelæn. Figuren paa ski er utrolig fantasiløs, smakløs og ukunstnerisk. Lærerinden synes imidlertid at det er nydelig og hun fortæller os at det er malet av damer — haandmalet lægger hun til betydningsfuldt.

Vi gaar videre og kommer til noget som skal forestille elegante herrer og damer i vintertøi, de er av pap, klodset gjort og skakke og skjæve med tunge, uformelige pelsler paa. Jeg tror ikke de vil ha den virkning som utstilleren ønsker.

Her har vi en cyklefabrik. Lærerinden fortæller os at vi maa passe os naar vi gaar over gaten, for disse indretningerne er meget farligere end andre kjøre-redskaper, da de er lydløse og med vilje undlater at ringe for at nyte den forskrækkelse de foraarsaker naar de farer forbi. Hun blir sintere og sintere ved tanken — der er sikkert hendt hende noget med en cyklist. Denne cykleutstillingen som altsaa efter programmet skal være norsk — bruker som attraktion eller skilt den franske pneumatikfabrik »Michelins« »Bibendum« mand der er lavet av sykleringer og som alle over hele verden kjender som Michelins merke.

Her er ogsaa »New departure« frihjul og »Coventry« kjeder. Jeg synes ogsaa det lyder litt utenlandsk.

»Kom smaapiker« hyler lærerinden »her maa dere stanse og høre godt efter for dette er noget av det »interessangeste«, det er Roald Amundsens utstilling. Her er skoene hans og kokekarene hans og skiene hans og her

Prof. Størmer's hand-drawn figure

er et litet flag han har hat med sig paa nord-
polen og her kan dere se et billede av nord-
polen«. Jeg og en liten pike som er blit igjen
ser tvilende paa hende men resten er heldig-
vis forsvunden ind til et panorama hvor man
ser jagtlivet i Norge og kan faa brus og
kaker.

Derefter gaar vi igjennem en liten firkantet
bygning som skal forestille et dampskib. Jeg
blir beroliget da lærerinden fortæller at det
ikke er noget virkelig skib som kan gaa paa
vandet, men at dette skal vise os hvor hygge-
lig der er ombord naar det er pent veir og
ikke stygt veir.

Vi gaar op en trap og dumper midt op i
en mønsterskole, her gjør smaapikerne og jeg
streik da lærerinden laver sig istand til et langt
foredrag om hvordan en mønsterskole skal
være, hun har taarer i øinene, folder hænderne
paa maven og henfalder i taus beundring efter
forgjæves at ha søkt efter en tilhører. Vi andre
som for avsted allerede ved det første tegn er
imidlertid saa uheldige at maatte gjennomgaa
universitetets, og Sophies Mindes utstillinger,
her tar hun os igjen og erklærer at disse ting
er lavet av folk som er krøplinger og at vi
maa være snille, ellers blir vi ogsaa saan —
dette gjør stor virkning.

Endelig kommer vi til noget rart, det er en
liten klode som det tyder lange, hvite mark ut
av — ved nærmere eftersyn viser det sig at være
staaltraad og forestiller nordlys.

Professor Størmer har altid været en merk-
værdig mand, hans hode er desuten likesaa
stort som Napoleons. Hans utstilling er det
eneste interessante jeg saa under min lange
vandring igjennem industrihallen.

»Frøken« minder os om at vi hadde om
jorden og planeterne i geografitimen igaar.

Vi gaar ned i salen igjen.

»Her ser dere ski« siger hun »det vet dere
vel alle hvad er«.

Jeg lægger merke til en underlig indretning: en kjælke hvorpaa er heftet en trapez.

Jeg tænker at sporten nutildags er indviklet og forsøker at danne mig et billede av en saadan kombineret gjenstand i »korketrækkeren«.

Eller skulde det muligens være en almindelig kjælke og en almindelig trapez som er utstillet paa denne mystiske maate?

Vor armé krydses nu ustanselig av andre skolers tropper ledet av andre lærerindeofficerer, men ingen tar sig saa pragtfuldt ut som vor og ingen lærerinde skriker saa høit.

»Dette er blomster, kunstige blomster, asters og ærteblomster, roser og nelliker« efterat ha gjennomgaat de forskjellige eksemplarers klasse og avstamning kommer vi til dameundertøiet. Her utstilles de intimeste klædesplag som »virkelig damerne selv burde passe paa ikke saaledes blev beskuet av alle og enhver« sa hun. Jeg kan se paa lærerindens indignerte uttryk at hun aldrig vilde kjøpe i de butikker som utstiller saadant noget og at hun har været med til at undertegne en protestskrivelse fra Lærerindeforeningen til dydens opretholdelse. Derfor svarer hun, en liten pike der har vovet at peke spørgende paa et kunsthæderig opstillet og flot utstyret underskjørt, »det er en lampeskjærm«.

Herreundertøiet passerer hurtig og diskret, — men frøken tilkaster mig et knusende blik. Jeg rødmer og synker om paa en stol hvorpaa staar »berøring forbudt«. — Troppen forsvinder i det fjerne.

Jeg merker nu, at jeg aldrig vilde kunde gjennompløie denne kjedsommelige utstilling alene, men det er utrolig hvormeget lettere det er naar man kan gaa i takt og la lærerinden greie resten.

Her sitter jeg nu ensom og forlatt foran Lilleborgs sæpebobledame. Dette er altsaa paa denne Norges jubilæumsutstilling det eneste forsøk paa at gi det utstillende en morsom og iøinefaldende form. Lilleborg utstiller ikke tusen sæper i pyramide — han har lavet en figur som er det eneste man husker av hele utstillingen. Utstillingen har grepet hans tanke som den sidste redning. Det eneste haab. Og det er en falliterklæring.

Sæpe er jo ikke nogen særlig viktig norsk industri, men Lilleborg har hæderspladsen. Hans sæpefigur er intet kunstverk, det er mangelen paa ideer hos de andre utstillere der har gjort dens succes. Overalt ser man vifteformige opstillinger av ski. Sardinbokser i kunsthæderige opbygninger — hjul som gaar rundt med cykler paa og forresten ganske almindelige butikarrangementer.

»Michelins«, »Bibendum« kunde jo f. eks. været større og staat paa en morsommere plads. Siden han nu har sneket sig ind i lokalet — og Størmers jordklode, den skulde fremforalt hat en god plads, den virker, nu den staar bortgjemt oppe paa galeriet, forbausende. Men hadde den været stor og godt opstillet vilde den gjort vældig lykke; den kunde redde det hele industriutstillingen fra denne tunge kjedsommelighet.

Jeg gad idetheletat vite hvad industrikomiteen har trodd meningen har været med den store plads i høiden, som lokalet rummer. Skal det være en utstilling av norsk luft? Her hadde været plads til mægtige symboler, paa norsk industri. Istedensfor disse smaa latterlige opstablinger opdelt i firkanter, her kunde været en triumfallé hvor de vigtigste produkter i store imponerende utstillinger kunde gi et indtryk av hvad vi kan lave. Som det nu var fandtes der ikke spor av mening i det hele.

Hver lille utstilling tænker paa at være litt flottere end konkurrentens ved at vise hvormange ting han kan faa trykket sammen paa den plads han har faat tildelt. Man har indtryk av at de alle sammen er styrtet ind i hal- len saa snart den blev aapnet og har etablert sig paa maafaa og i stor hast. Ingen helhet — det vrimler, alle utstillere skader hverandre. Har der i det heletat været nogen plan og nogen arrangør?

Den norske smakløshet lyste en imøte fra dette sted, den har ved denne anledning faat sig et monument og det et som vil vare. Der er sør- get for at det ikke blev bygget av sæpebobler. — — —

Jeg skal herved anmode den fremtidige administrationskomité (for ut- stillingen 2014) om at den slags monteringsfeil som ovenfor paavist ikke maa gjenta sig.

Christian Krohg

Bibendum

Litt om Stoltenberg og Hertervik

Ved de fleste hundredeaarsutstillinger over malerkunst, som har været avholdt i de forskjellige land rundt om i vor tid, er der kommet for dagen betydelige kunstverker av malere, hvis eksistens man ikke tidligere hadde nogen anelse om.

Man studser og man forundres over det merkelige faktum, at store kunstnere som har skapt en række mesterverker har kunnet gaa upaaagtet gjennom tilværelsen i et aarhundrede som det forløpne. I fordums tider, da de daarlige kommunikationer stængte for samfærdselen, kunde det nok tænkes, at en og anden kunstner blev sittende uopdaget i sin avkrok. Anderledes er det nu, enhver egn og hver by gjennomstrefes aarlig paa kryds og tvers av »skjønnere« nær sagt paa alle omraader. Og allikevel — nu og til alle tider vil vel enkelte kunstnere lide den skjæbne at forlate sit livsverk upaaagtet og kanhænde med den sikre forvisning at ha levet og kjæmpet forgjæves. Den mest individuelle og den, som er længst foran sin tid, møter som regel den haardeste motstand og den mindste forstaaelse.

Det var vel neppe nogen som tænkte sig muligheten av, at vi ogsaa her i landet hadde store uopdagede malere; ti i de sidste menneskealdre er jo ogsaa vore kunstnere blit indskrevet i historien efter deres virksomhet og værd. For hundrede aar siden var vor malerkunst, der som bekjendt er den yngste i Europa, endnu i sin barndom. Dens første mænd er Jac. Munch og professor Dahl. Men i aarhundredets løp vokste der frem en anseelig række mere eller mindre berømte malere, der hadde krav paa at bli repræsenteret ved hundredeaarsutstillingen.

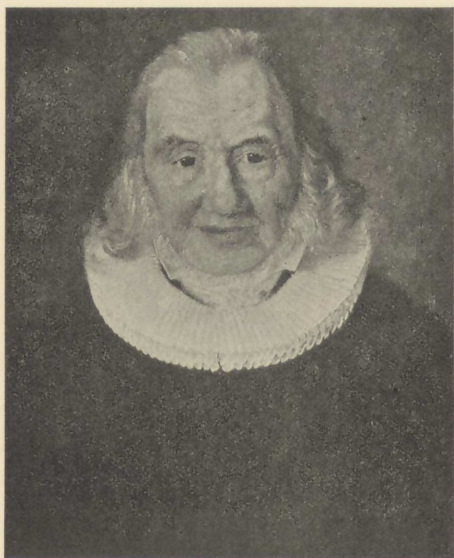
Dengang jeg gik ivei med indsamlingen til den retrospektive kunstavdeling var det først og fremst disse kjendte kunstneres betydeligste verker,

Mathias Stoltenberg

det gjaldt at finde frem. Spredt som de er i privateie, blev det derfor nødvendigt at foreta en paa samme tid interessant og møisommelig opdagelses- og utlaansreise rundt omkring i landet, og denne bragte blandt andet de store overraskelser — Stoltenberg og Hertervik.

Det er utvilsomt disse to kunstnere, som fanger den største interesse i denne afdeling, ikke bare fordi de er »nye«, men fordi de hver paa sit omraade staar som de bedste av vore ældre malere. De er utpræget forskellige, ikke bare deri, at den ene maler portrætter og den anden lands-

Stoltenberg:
Sogneprest Jacob Sanrib

Væring, fot.

skaper, men i uttrykksmaate, syn og den hele kunstneriske opfatning. Stoltenberg fører en flot, lekende, næsten virtuosmæssig pensel og mange av hans ypperlige portrætter ser ut til at være malt i en seance. Hertervik derimot bygger sine billeder møisommelig og gradvis op fra grunden og hvert enkelt virker som det skulde være aarrækkers arbeide. Men en ting har de fælles; en steil og sterk individualitet — og her staar man vel overfor løsningen av den gaade, at de ikke blev forstaat og skattet efter fortjeneste i deres egen tid. —

Spredte træk av disse kunstneres liv og virksomhet har jeg nedskrevet efter samtaler med deres slegtninger og andre, som har kjendt dem personlig. For Stoltenbergs vedkommende er oplysningerne sparsomme. Han døde for 43 aar siden og de jeg har truffet, som husker ham var dengang for unge til at ha nogen særlig forstaaelse av ham. Om Hertervik mangler der vist-

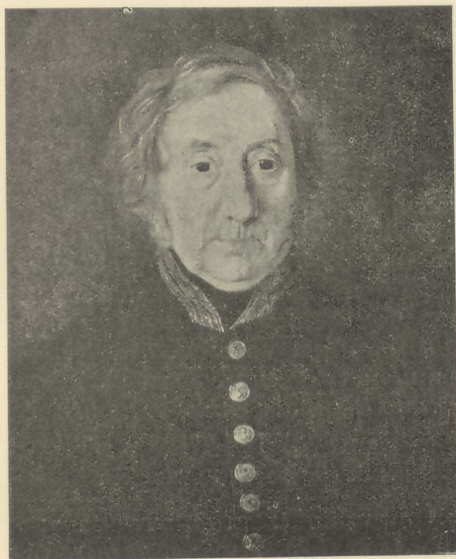
nok ikke paa beretninger, men hans levnetsløp har i den grad været broget og indviklet, at beretningerne fra forskjellige kanter sjelden stemmer overens.

Mathias Stoltenberg er født 21. juli 1799 i Tønsberg, hvor hans far, Eidsvoldsmanden Carl Peter Stoltenberg, var kjøbmand. Mathias var den ældste av 9 barn. I tolvaaersalderen fik han nervefeber og mistet hørselen. Efterhvert mistet han ogsaa taleevnen og kun med stor besværighet kunde han gjøre sig forstaaelig.

Omkring 1820 kom han til Kjøbenhavn for at utdanne sig som maler. Han kom ind paa akademiet og fik Christian August Lorentzen til lærer.

I 1827 er han hjemme igjen og averterer i aviserne at han »efter en flersaarig utdannelse ved akademiet i Kjøbenhavn mottok bestillinger paa maledede og tegnede portrætter til lette priser«. Hans far hadde paa uheldige spekulationer mistet sin formue og den unge maler blev nu nødt til at sørge for sig selv.

Da averteringen ikke skaffede ham de forønskede bestillinger i Kristiania, drog han op igjennem landet og malte portrætter rundt om paa embedsgaardene. Han har vandret tilfods over det meste av Norge til langt op i Nordland.

Stoltenberg:
Sorenskriver Thomas Henrik Møinichen

Væring, fot.

Stoltenberg:
Fru sorenskriver Møinichen, f. Røring

Væring, fot.

I Trondhjem var han flere ganger og i længere tid. I alle de byer, han besøkte og hvor der utkom aviser, averterte han, men resultatet maa ikke ha svaret til forventningerne, for efterhvert gaar han mer og mer over til landet og embedsgaardene. Stoltenberg var liten av vekst og spinkel, men han var rap paa foten og snar i vendingen.

Naar han var paa vandring, bar han en stor kasse paa ryggen. Den indeholdt alle hans malersaker, remedier til at rive farverne med og et helt litet snekkerverksted. Alt sit malerlerret præparerte han selv likesom han altid lavet blindrammerne og ofte ogsaa utenpaarammerne til sine bille-

der. Han var altid i aktivitet »han for med noe støt« uttalte en gammel hedemarking, som hadde kjendt ham. Naar han ikke malte, drev han med snekkerarbeide og der findes endnu mange beviser paa hans duellighet som kunsthåndverker, særlig indlagte arbeider. Paa steder, hvor han hadde likt sig særlig godt, kom han ofte igjen og det blev altid stor glæde, især i barneflokkene, naar Stoltenberg kom tilgaards. Skjønt han ikke kunde meddele sig som andre, men maatte skrive paa lapper og bruke gebærder, var han like avholdt, da han var intelligent, kvik og morsom. Han diskuterte gjerne religiøse emner og han studerte bibelen grundig. Ofte kunde han

Stoltenberg: Væring, fot.
Fru Margrethe Plathe, f. Møinichen

Stoltenberg: Væring, fot.
Hanna Winsnes

komme farende ind til presten, skriveren eller hvem han nu var hos — aldeles i ekstase, naar han trodde at ha fundet løsningen paa et eller andet problem. —

Stoltenberg staar uten sammenligning som den betydeligste av vore ældre portrætmalere. Han har foreviget en hel række av sin samtids embedsmænd, deres fruer og barn i grupper og enkeltvis. Omend formaterne ofte er smaa og beskedne, viser altid hans portrætter en fin og aandfuld tegning og en sympatisk og sikker karakterskildring. De er malt med en forbauende teknisk færdighet, spirituelt og flot. Stoltenberg er vel egentlig vor første kolorist. Han har brutt med hele traditionen og er den første her i

Stoltenberg: Kunstnerens mor

Væring, fot.

landet, som erstattet valørvirkningen med farve. Hans bedste portrætter, med de mesterlig modellerte lyse og lette skyggepartier kunde med hæder forsvare sin plads i hvilket som helst galleri i verden. Uendelig langt er han foran sine samtidige kolleger, han kommer med de festlige, straalende farver og viser tydelig den vei malerkunsten over en menneskealder senere brød ind paa. Den Davidske skole, som ogsaa hertillands var blit den eneste salig-

Stoltenberg: Sørenskriver Nielsen med familie

Væring, fot.

gjørende, — hadde fundet sin avløser. — Men skjæbnen vilde det anderledes. Stoltenberg slog aldrig igjennem. Hans mange mesterverker blev hængende igjen ubemerket paa de steder, de blev malt. Hans priser var »lette« og indskrænket sig ofte kun til opholdet. Lik en efterkommer av Levis stamme, der ikke fik nogen fast jordelod, vandret han videre til en barmhjertig gaard atter huset ham.

Sine sidste leveaar tilbragte han i Vang paa Hedemarken i kummerlige kaar og døde paa gaarden Disen ved Hamar 2. november 1871.

*

Lars Hertervik er født i Tysvær ved Stavanger 10. mars 1830. Hans forældre var tilhængere av den religiøse sekt »Vennernes samfund« eller »kvækerne« som i den tid hadde adskillig utbredelse paa Stavangerkanten.

Paa gaarden Hertervik i Tysvær hadde slekten levet i velstand i mange foldige led, men da Lars Herterviks far blev kvæker, forsømte han eiendommen, saa den forfalt paa alle maater. Tilslidst forerte han bort hele gaarden til en av naboerne, mot at denne satte op et hus til ham i Sandviken ved Stavanger, og som han skulde eie saalænge han levet. Han hadde

Lars Hertervik: Gamle furutrær

Væring, fot.

11 barn, hvorav Lars var den 3dje i rækken. Da familien flyttet til Stavanger var Lars 9 aar gammel, og da der allerede nu begyndte at bli armod, maatte de ældste barn ut for at tjene sit brød selv og Lars kom til malermester Endre Dahl, hvor han blev sat til at rive kridt.

Allerede i 5-aarsalderen begyndte hans kunstnertrang at gjøre sig gjældende. Han knuste trækul til fint pulver som han blandet med vand og pensler lavet han av træpinder, som han spikket lurvet i enden. Da han blev litt større, fartet han stadig om ute og hadde altid sine primitive tegnes og malersaker med. Han kunne være borte hele dagen, ofte uten mat, og naar han kom hjem om kvelden, hadde han mange merkelige tegninger med sig. Det var som oftest bare himmelen han tegnet, himmelen med en masse rare skyer paa. Naar han gik sammen med nogen, kunde han stanse op og staa lange tider aldeles betat. Sa han noget var det bare ganske enkelt »nei se den himmelen«.

Hos Endre Dahl hadde han det godt, han var flittig og opførte sig i alle dele vel. Eftersom aarene gik begyndte det at nage ham mer og mer,

Lars Hertervik: Fra Søndhordland

Væring, fot.

at han ikke hadde gaat paa skole og ikke var konfirmert. Læse hadde han imidlertid lært sig og saa fik han fat i de nødvendige bøker og begyndte at læse i al stilhet. Han gjemte bøkerne i sengen, forat mesteren ikke skulde faa se dem, ti han var ogsaa kvæker. Saa en dag gik han til presten og bad om at bli optat til konfirmation, og da denne hadde overhørt ham og fandt, at han kunde sine ting, blev han konfirmert, skjønt forældrene var imot det.

Paa malerverkstedet malte Hertervik paa væggen et landskap, som han holdt paa med i lange tider. Baade mesteren og malersvendene syntes, det var udmerket og bad ham ofte ikke male mere paa det for ikke at ødelægge det, men Hertervik blev aldrig tilfreds og forandret det uavladelig. Saa en dag kom en løytnant Lund paa verkstedet og fik se billedet. Han forstod sig litt paa kunst, da han malte selv og han roste det i høie toner. Han var den første, som opdaget Herterviks merkelige evner og han gjorde ogsaa de formaaende mænd i Stavanger opmerksom paa ham.

Lars Hertervik: Landskap fra Søndhordland

Væring, fot.

Imidlertid gikk tiden og Hertervik var blitt malersvend og var med og malte rundt i husene i Stavanger. Engang, han arbeidet hos den rike og mægtige konsul Sundt, fikk han se et maleri av Knud Baade. Det henrev ham i den grad, at han stjal sig til at kopiere det. Men Sundt opdaget kopien, som var gjemt etsteds i huset, og sendte bud til Hertervik, at han vilde tale med ham. Han bodde dengang hjemme hos sine foreldre og blev ræd da ordren kom, for han trodde, det var noget ubehagelig det gjaldt — men han maatte avsted. — Da han kom tilbake, bar han et stort maleri paa ryggen, det var et andet billede av Baade, som Sundt vilde han skulde kopiere. Nu var Herterviks skjæbne avgjort, han skulde bli kunstner. Sundt tok ham til sig og fikk nogen til at læse med ham, saa han kunde komme litt efter i de almindeligste skolefag. Efter konferanse med konsulerne Kielland og Wilhelmson bestemte Sundt sig til at bekoste hans utdannelse hos Gude i Düsseldorf. Men først skulde han være et aar i Kristiania for at forberede sig til den store forandring samt lære norsk og tysk.

Lars Hertervig: Skogtjern

Væring, fot.

Da han skulde reise, var der kostet nye klær til ham, men han foretrak at gaa ombord i sine vanlige simple, forat ingen skulde haane eller gjøre nar av ham. Da baaten nærmet sig Kristiania byttet han paa sig de nye og sendte de gamle tilbake.

I 1850 kom han til Düsseldorf og paa sine anbefalingsskrivelser blev han mottatt av Gude og kom straks ind paa kunstakademiet. Hele sit liv hadde han længtet efter at bli kunstner, og han kastet sig nu over studiet med hele sin ungdoms kraft og energi. Han arbeidet uavladelig, tidlig og sent og allerede det første aar blev han betragtet som den bedste i sin klasse.

Da han hadde været dernede et aars tid, var han en tur hjemme i Stavanger, og alle beundret da den høie, staselige unge mand, som hadde undergaat saa store forandringer. I det andet aar, han opholdt sig i Düsseldorf, kom det, som bragte ulykken og den onde skjæbne ind i den geniale mands liv.

Lars Hertervik: Stavanger set fra Vaaland

Væring, fot.

Naar den norske koloni om kveldene samledes hos Gude i kollegialt samvær, gik det ofte ut over Hertervik med hans forholdsvis sparsomme almenkundskaper — kameraterne hadde ham tilbedste. I førstningen var han for naiv til at forstaa det, men litt efter litt gik det op for ham, han trak sig efterhvert tilbake og undgik mest mulig alle sammen. En eneste holdt sammen med ham, og denne ene ven talte han ofte om senere i sit liv. Han var født i Skien og døde tidlig. Efter hans død fik Hertervik fra familien tilsendt endel malersaker og andre efterladenskaper. Ingen husket nu hans navn, men alt tyder paa, at det var Cappelen denne hans eneste ven.

Blandt de mange kunstinteresserte som besøkte akademiet var ogsaa en vakker, ung, adelig dame. Hun kom der ofte og hun viste Hertervik en opmerksomhet, han ikke uten grund tok for mer end kunstinteresse. Hun blev hans livs store kjærlighet og — desværre hans livs store tragedie. — Det fortælles, at kameraterne, som snart skjønte sammenhængen med hans forelskelse, indbildte ham, at han kunde faa hende, bare han gik til hendes

forældre og friet. Troskyldig som han var, trodde han dem og strøk like op til hendes far og erklærte sig. Dette blev det grusomme, avgjørende slag for ham. Hendes far, en høiere officer, trodde at Hertervik var gal og gav ordre til, at han skulde spærres inde. Hertervik forstod da, at kameraterne hadde holdt ham for nar, og fra nu av blev han mer og mer indesluttet og rar av sig og vilde ikke omgaaes nogen.

Tilstanden forværredes stadig og omsider blev han sendt hjem igjen til Stavanger.

Konsul Sundt, der holdt saa meget av ham og hadde saa stor tro paa ham, tok ham atter hjem til sig og sørget for, at han fik den bedste pleie. Han led av søvnløshet og vilde aldrig lægge sig om kvelden, han gik og ruslet hele natten frem og tilbake paa gulvet, først ved 5-tiden om morgenen gik han i seng. Han talte meget i søvne og Sundt hørte ofte, hvad han snakket om. Det var altid om det samme, det var om *hende* som han elsket. »Fienden hadde røvet hende fra ham, men nu skulde den faa sin bekomst, han skulde befri hende og de skulde rømme avsted langt bort til fremmede riger og lande.«

En længere tid gik hen uten at der indtraadte nogen forandring og doktoren anbefalte da, at han skulde foreta en længere sjøreise for om mulig at berolige sine nerver.

Sundt ordnet det hele. Hertervik kom med en baat, som gik gjennom Middelhavet og op til Tyrkiet. Engang, mens baaten laa i Konstantinopel, blev kapteinen skudt av kystvakten fordi han ikke hadde sagt pasordet, som var reglementert efter kl. 10. Det blev da et forfærdelig spektakel og politiet kom ombord, men ingen av de ombordværende forstod et ord av hvad de sa. Da kom Hertervik frem fra sin lugar og til alles forbauselse »talte han flydende det fremmede sprog og ordnet paa kort tid hele affæren«.

Reisen varet et halvt aars tid, men fremdeles ingen forandring med hans tilstand. Da han kom hjem igjen bodde han atter hos sin velgjører Sundt, men han var like indesluttet og utilgjengelig. Han gik lange turer, der ofte varte fra tidlig om morgenen til langt paa nat, han gik milevis, uten noget maal, og naar han kom hjem igjen var hans klær aldeles gjennomvaate av sved.

Omsider besluttet han at reise op til sin fødeegn Tysvær, til nogen slektninge, og der begyndte han at male igjen. Han blev der i mange aar og fra denne tid skriver sig omtrent alle de herlige billeder, han har frembragt. I begyndelsen av 70-aarene kom han tilbake til Stavanger og umiddelbart efter blev han sendt til Gaustad asyl. Her opførte han sig som fuldstændig normal. Han var snil og medgjørilig, var flittig med jordarbeide og alt han blev sat til, og lægerne kunde heller ikke konstatere, at han var virkelig sindssyk.

Lars Hertervik: Søndhordland

Væring, fot.

Efter opholdet paa Gaustad levet han resten av sit liv i Stavanger, og fra nu av gik det stadig nedover med hans helbred. Han bodde nu hos sin gamle far, som ernærte sig med snekkerarbeide og fremdeles hadde sit hus i Sandviken. Hans trang til at male kom atter igjen, og træplater, læreretslapper, papirposer, og hvad han fandt malte han paa. Paa døren til sit værelse satte han en lap: Maa ikke forstyrres! Han sat altid ved vinduet, men det var ikke utsigten derfra det gjaldt. Han diktet frem de besynderligste fantasibilleder fra tjerne egne. Det kom igjen, hvad han hadde set og oplevet derute i verden. Ingen fik lov at se, hvad han malte, naar de var færdige, la han de ned i en komodeskuffe som han spikret forsvarlig

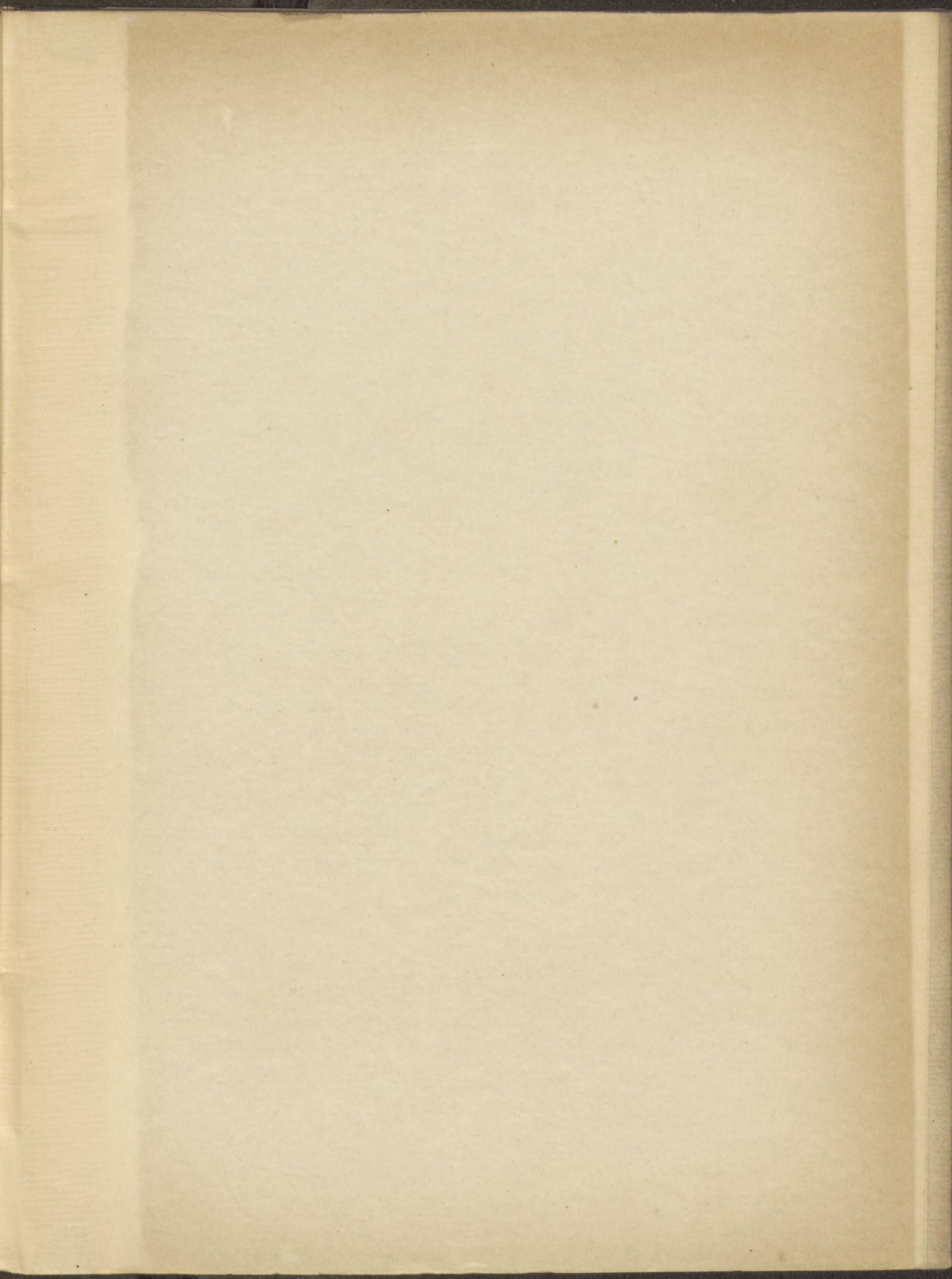
igjen. Næsten hver kveld gik han ned til stranden og der kunde han staa i timevis og stirre utover havet. Om nogen kom og snakket til ham fik de aldrig svar, han lot sig ikke forstyrre.

Det var mange i Stavanger som kjendte til hans triste tilværelse og forsøkte at hjelpe ham med penger og andet, men saasnart han merket, at nogen vilde gi ham noget, la han paa sprang. Derimot vilde han gjerne arbeide og han tilbød sig da at sage ved for folk. Han hadde bestemte priser for hvad han gjorde, og naar han kom med sagen paa nakken, stak han hode ind ad døren og spurte: Skal det være for to eller fire skilling idag? Vilde man gi ham noget atpaa, skar han avsted. Da hans far døde, blev huset solgt og Hertervik maatte flytte. Den før saa ranke og kraftige skikkelse begyndte nu at visne hen og fattigvæsenet maatte ta sig av ham. Han bodde paa flere steder sammen med sine slegtninge i mange aar, men etsteds sattes som betingelse, at Lars ikke skulde faa være med. Han blev da skildt fra sin slegt og bortsat til fremmede. Did han kom, likte han sig ikke og sat i to dage paa en stol uten at spise eller drikke, aldeles taus. De tok ham da med magt og klippet av ham hans lange, pragtfulde skjæg, som, naar han sat rak til gulvet. Da var det for altid forbi med ham. Han laa nu med aapne øine paa en feltseng i en krok. Han saa paa alle som kom, men han svarte ingen, som snakket til ham. Det rygtedes da utover byen, at Hertervik laa paa det sidste og da Alexander Kielland, som altid hadde været en stor beundrer av ham, hørte det, fik han en fotograf med og gik for at ta et billede av ham. Da Kielland fik se ham i den sørgelige forfatning, blev han aldeles forfærdet og utbrød: Hvad har dere gjort, ved dere ikke hvem den mand er, som dere saa skjændig har mishandlet! Ved disse ord vendte Hertervik sit ansigt mot væggen, ingen skulde faa se ham mer. Kort tid efter døde han, den 6. januar 1902.

Som kunstner bærer Hertervik bud fra en ny og merkelig verden. Han opstaar midt i Düsseldorfertidens blomstring, hvor alle, selv de mest personlige tvinges ind under dens mægtige love. Hans første arbeider viser ogsaa tydelig dens sterke magt, men efterhvert arbeider han sig ut til en høist egenartet form og opfatning. Hans fantasifulde, farverike billeder er baaret frem av en intens følelse og skaperkraft. Et nyt og merkelig syn paa himmel og jord og et høitidelig religiøst alvor gir disse landskaper en uforklarlig, fængslende magt.

Det faldt ikke i Herterviks lod at opnaa den anerkjendelse, som kanske kunde ha bragt ham lykkeligere livsvilkaar. Han vandret gjennom tilværelsen paa livets skyggeside, ulykkelig, ensom og glemt, men hans efterlatte verker sikrer ham et stort og uforgjængelig kunstnernavn.

Hans Ødegaard

5. AARGANG

HEFTE 1

NILS VOGT: I livspoesiens tjeneste
HARRY FETT: Utstillingsarkitektur
H. H. GRAN: Jubilæumsutstillingens haver
CHRISTIAN KROHG: En mislyd
HANS ØDEGAARD: Litt om Stoltenberg og Hertervik
EINAR LEXOW: »De 14«
SIGURD MATHIESEN: Henrik Lund. HANS BERG: Literatur

KUNST OG KULTUR

utkommer med 4 hefter pr. aar. Abonnementspris 6 kr.
Enkelte hefter 2 kr.